

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

**ЕКОНОМІЧНИЙ
ФАКУЛЬТЕТ**

ПРОГРАМА ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

НА НАВЧАННЯ В АСПІРАНТУРІ

ДЛЯ ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 051 - «ЕКОНОМІКА»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ – 05 СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ

Київ – 2018

Програму вступних випробувань розроблено з урахуванням вимог навчального плану підготовки докторів філософії у галузі *в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю 051 - «Економіка»* за освітньо-науковими програмами:

- *«Економічна теорія та історія економічної думки»*
- *«Міжнародна економіка»*
- *«Економіка підприємства»*
- *«Статистичний аналіз»*
- *«Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці»*

Метою вступного іспиту до аспірантури *за спеціальністю 051 – «Економіка»* є добір і формування контингенту найбільш здібних студентів, шляхом оцінювання знань та навичок вступників за напрямками наукової та професійної діяльності доктора філософії.

Вимоги до здібностей та рівня підготовленості вступників. Успішне засвоєння освітньої-наукової програми підготовки докторів філософії *за спеціальністю 051 – «Економіка»* передбачає наявність у вступника вищої освіти здібностей до оволодіння знаннями, уміннями та навичками в галузі *соціальних та поведінкових наук*.

ЗМІСТ

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ"...	4
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА".....	10
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА".....	18
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ".....	26
ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ"	37

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ»

Тема 1. Філософські основи розвитку економічної науки

Сучасна філософія науки про закономірності розвитку наукового знання. Епістемологія постпозитивізму. Фальсифікаціонізм Поппера. Теорія парадигм та наукових революцій Куна. Теорія конкуруючих науково-дослідних програм Лакатоса. Теорія методологічного анархізму Фейєрабенда.

Історичні типи наукової раціональності. Класична, неокласична та постнеокласична економічна наука. Онтологія, епістемологія, методологія. Класична методологія в економічній науці. Неокласична економічна наука і диференціація наукового знання. Постнеокласичний тип наукової раціональності. Методологія постмодерну. Теоретико-методологічний плюралізм. Новітні дослідні програми і методи.

Тема 2. Структурна диференціація сучасної економічної теорії. Економічна ортодоксія (мейнстрім)

Багатопарадигмальність економічної теорії. Основні напрями світової економічної теорії ХХ ст. та сучасності. Економічна ортодоксія та гетеродоксія. Економічний мейнстрім та еволюція його структури в сучасній економічній теорії. Дослідна програма неокласики та її модернізація. Кейнсіансько-неокласичний синтез.

Еволюція неокласичного напрямку. Європейський неолібералізм. Німецький ордолібералізм. Ідеальні типи господарства Ойкена. Концепція соціального ринкового господарства. Неоавстрійська школа неолібералізму, її методологія. Економічні погляди Мізеса та Хайєка. Концепція спонтанного ринкового порядку Хайєка. Критичний аналіз кейнсіанства та соціалізму.

Сучасний економічний неоконсерватизм. Ідейні та теоретико-методологічні засади монетаризму Фрідмена. Модифікація кількісної теорії грошей. Монетарне правило та грошова політика. Економічна теорія пропозиції. Фактори інвестиційної активності. Крива Лаффера. Структурна перебудова та технологічна модернізація економіки. «Рейганоміка» і «тетчеризм». Теорія раціональних очікувань Лукаса-Сарджента-Воллеса. Новий класичний макроекономічний аналіз. Можливість і особливості використання ідей нової класики в перехідній економіці.

Нова інституційна економічна теорія Коуза. Структура дослідної програми. Економічна теорія трансакційних витрат. Економічна теорія прав власності. Структура та специфікація прав власності. Теорема Коуза. Теорія суспільного вибору Б'юкенена-Таллока. Політичний та ринковий обмін. Економіка бюрократії. Рентоорієнтована економічна поведінка.

Тема 3. Економічна гетеродоксія, її структура та еволюція

Гетерогенність економічної науки. Структурна диференціація сучасної економічної гетеродоксії. Кейнсіанство: філософські основи, теоретичні новації, практична значущість. Теорія ефективного попиту та макроекономічна модель Кейнса. Некейнсіанство. Некейнсіанські теорії економічного циклу Хікса-Хансена. Теорії економічної динаміки та економічного зростання Харрода-Домара.

Посткейнсіанство та нове кейнсіанство. Структура та зміст посткейнсіанства. Монетарне посткейнсіанство. Теорія ендогенної фінансової крихкості капіталізму

Мінські. Нове кейнсіанство. Новий синтез макро- та мікроекономічної теорії. Концепція економічної невизначеності та асиметрії інформації Акерлофа-Стігліца.

Інституційно-еволюційна економічна теорія. Розвиток вебленівської наукової традиції. Інституційна детермінованість економічного розвитку. Сутність еволюційного підходу. Теорія інституційних змін Норта. Механізми інституційних змін трансформаційних економік. Міждисциплінарний підхід та напрями його реалізації в сучасній економічній гетеродоксії.

Тема 4. Економічні системи та їхня еволюція

Наукові підходи до аналізу сутності та структури економічної системи. Характерні ознаки сучасних економічних систем. Типологізація сучасних економічних систем. Трансформаційна та транзитивна економіки.

Економічна транзитологія: об'єкт, предмет, етапи розвитку. Традиційна економічна транзитологія. Еволюція теорії модернізації. Концепція периферійного капіталізму Пребіша. Теорія «розвитку недорозвиненості» Франка. Світ-системний аналіз Валлерстайна. Нова економічна транзитологія. Стандартна модель посткомуністичних трансформацій. «Вашингтонський консенсус».

Системні перетворення економіки і суспільства у сучасному парадигмальному контексті. Синергетичний, еволюційний та інституційний підходи до дослідження трансформації економічних систем. Типи трансформації економічних систем. Класична та інверсійна трансформація. Шокова терапія та градуалізм.

Тема 5. Розвиток національних економік в умовах глобалізації

Організація та самоорганізація національних економічних систем в умовах глобалізації. Провідні атрактори структурування сучасної світової економіки: інформаційно-технологічний, фінансово-економічний та соціалізаційний. «Інституційна зміна» світової економіки в умовах глобалізації. Трансформація ролі та функцій держави в глобальній економіці. Пріоритетні функції держави за умов глобалізації.

Національна економічна система. Національна модель економіки. Конкурентоспроможність національних економік в умовах глобалізації. Екзогенні та ендогенні ризики глобалізації національних економік. Неоліберальна модель глобалізації. Концепція «сталого розвитку». Синергетична (соціально-орієнтована, ноосферна) модель глобалізації.

Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації. Сучасна інтеграційна стратегія України.

Тема 6. Теорії споживання, фірми та ринків

Модель поведінки споживача. Стан рівноваги. Ефекти доходу і заміщення. Вплив зміни доходу на попит. Концепція виявлених уподобань. Поведінка споживача в умовах невизначеності. Функція сподіваної корисності.

Аналіз виробництва. Виробнича функція та її властивості.

Витрати виробництва та оптимальний випуск фірми. Модель мінімізації витрат фірми. Максимізації прибутку фірми на ринках досконалої та недосконалої конкуренції. Класифікація витрат фірми в коротко- та довгостроковому періоді.

Ринки ресурсів. Попит фірми на змінний ресурс у різних ринкових структурах. Попит та пропозиція праці. Попит та пропозиція капіталу в короткостроковому та довгостроковому періодах. Ринки відновних природних ресурсів. Ринки невідновних природних ресурсів.

Тема 7. Загальна рівновага та суспільний добробут

Моделі часткової та загальної ринкової рівноваги.

Критерій та оптимум Парето. Теореми економіки добробуту.

Теорія зовнішніх ефектів. Методи інтерналізації зовнішніх ефектів.

Теорія суспільних благ. Ефективність надання суспільних благ. Виявлення уподобань споживачів щодо суспільних благ за умов прямої та представницької демократії.

Теорія суспільного добробуту. Критерії суспільного добробуту. Максимізація суспільного добробуту.

Інформаційна асиметрія як прояв недосконалості ринку. Витрати пошуку інформації. Засоби подолання інформаційної асиметрії.

Тема 8. Аналіз ринку та конкурентна політика

Підходи до дослідження галузевих ринків: чиказька та гарвардська школи. Парадигма «структура – поведінка – результативність».

Типи ринкових структур. Показники концентрації ринку. Ринкова влада фірми.

Наслідки монополізації та їх оцінка. Теорії державного регулювання галузевих ринків. Антимонопольне регулювання.

Злиття та поглинання. Державне регулювання концентрації ринків.

Бар'єри входження фірм на ринки. Моделі стратегічних бар'єрів входження.

Цінова дискримінація. Продуктова диференціація на ринках. Моделі диференціації у просторі. Реклама, монопольна влада та рівень прибутковості.

Теорії олігополії. Моделі кількісної та цінової олігополії. Моделі домінуючої фірми.

Ринки природної монополії та їхнє регулювання.

Влада покупців та вертикальна інтеграція.

Структура ринку, патенти та технологічні інновації.

Тема 9. Макроекономічна теорія

Макроекономічні показники в системі національних рахунків (СНР): економічний зміст та обчислення. Номінальні та реальні показники у СНР.

Сукупний попит та сукупна пропозиція. Модель AD–AS. Ефект храповика.

Споживання, заощадження та інвестиції. Теорія мультиплікатора-акселератора. Мультиплікатор витрат та мультиплікатор інвестицій.

Національний ринок грошей. Попит та пропозиція грошей. Грошовий мультиплікатор.

Моделі загальної економічної рівноваги: модель Вальраса, класична модель рівноваги на ринку благ, модель «витрати-випуск» («кейнсіанський хрест»), модель «ін'єкції-вилучення», модель IS, модель LM, модель IS–LM.

Макроекономічна нестабільність. Циклічність економічного розвитку. Моделі економічних коливань. Економічна сутність та соціально-економічні наслідки інфляції. Модель ринку праці. Безробіття як фактор макроекономічної нестабільності, його типи (форми) та соціально-економічні наслідки. Крива Філіпса.

Економічне зростання, його економічна сутність, типи, джерела, фактори. Моделі економічного зростання.

Тема 10. Макроекономічна політика держави

Економічна роль та функції держави. Основні напрями, методи та інструменти державної макроекономічної політики.

Стабілізаційна політика та її інструменти. Державне антициклічне регулювання. Експансіоністська та рестрикційна політика держави.

Грошово-кредитна (монетарна) політика. Антиінфляційна політика держави та її ефективність. Монетарна політика у регулюванні грошового ринку.

Бюджетно-податкова (фіскальна) політика. Бюджетна політика як інструмент стабілізації економіки. Боргова політика держави та управління державним боргом. Податкова політика держави.

Соціальна політика держави. Політика перерозподілу доходів. Державне регулювання ринку праці, зайнятості та безробіття.

Особливості та стратегічні пріоритети державної макроекономічної політики в Україні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В. Д., Ільїн В. В. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку: [монографія]. – К.: Знання, 2008.
2. Базилевич В.Д., Ильин В.В. Метафизика экономики : [монография]. – 2-е изд., испр. и доп. – К.: Знання; М.: Рыбари, 2010. – 925 с.
3. Базилевич В.Д., Ильин В.В. Философия экономики. История : [монография]. – К.: Знання, 2011. – 1198 с.
4. Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Метафізика економіки : [монографія]. – К.: Знання-Прес, 2007. – 718 с.
5. Базилевич В.Д., Ильин В.В. Экономико-философская мысль современного мира : [монография]. – К.: Знання, 2015. – 821 с.
6. Блауг М. Економічна теорія в ретроспективі / М. Блауг. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2001. – 670 с.
7. Блауг М. Методология экономической науки. – М.: НП «Журнал Вопросы экономики», 2004. – 415 с.
8. Бодров В. Г. Трансформація економічних систем: концепції, моделі, механізми регулювання та управління: навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – 104 с.
9. С. Булгаков. Розмисли. Творча спадщина у контексті ХХІ століття: [монографія] / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 903 с. (Славетні постаті).
10. Веріан Г. Мікроекономіка: проміжний рівень. Сучасний підхід / Пер. з англ. С. Слухая, – К.: Лібра, 2006. – 632 с.
11. Гайдай Т.В. Парадигма інституціоналізму: методологічний контекст: [монографія] / Т.В. Гайдай. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 296 с.
12. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи: Методологічні аспекти. – К.: Либідь, 2006. – 310 с.
13. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку. – К.: «АДЕФ- Україна», 2009. – 392 с.
14. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество. Избранное. – М.: Эксмо, 2008. – 1200 с. – (Антология экономической мысли).
15. Гражевська Н. І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. – К.: Знання, 2011. – 286 с.
16. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін: Монографія. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
17. Є. Слуцький. Визнання. Творча спадщина з погляду сучасності : [монографія] / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 919с. – (Славетні постаті).
18. Занг В.-Б. Синергетическая экономика. Время и перемены в нелинейной экономической теории.: Пер. с англ. – М.: Мир, 1999. – 280 с.
19. І. Вернадський. Витоки. Творча спадщина у контексті економічної думки в Україні: [монографія] / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2009. – 862 с. – (Славетні постаті).

20. Ігнатюк А. І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 465 с.
21. Ігнатюк А. І. Економіка галузевих ринків: навч. посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. – 448 с.
22. Історія економічних учень: Хрестоматія / упорядники В. Д. Базилевич, Т. В. Гайдай, А. О. Маслов, Н. І. Гражевська, О. П. Нестеренко, Л. В. Вернигора / За ред. проф. В. Д. Базилевича. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 782 с.
23. Кастельс М. Інформаційна епоха: економіка, общество и культура / Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
24. Колодко Гжегож В. От шока к терапии. Политическая экономия постсоциалистических преобразований. – М.: ЗАО «Журнал Эксперт». – 2000. – 392с.
25. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2007. – 224 с.
26. Кун Т. Структура научных революций: Пер. с англ. – М.: ООО "Издательство АСТ", 2001. – 608 с.
27. М. Бунге: сучасний дискурс : [монографія] / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2005. – 697 с. – (Славетні постаті).
28. Маслов А.О. Інформаційна економіка: становлення, структура та теоретичне осмислення : монографія. – К.: Аграр Медіа Груп, 2012. – 432 с.
29. Нельсон Ричард Р., Уинтер Сидней Дж. Эволюционная теория экономических изменений / Пер. с англ. М.: Финстатинформ, 2000. – 474 с.
30. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Пер. з англ. І. Дзюби. – К.: Основи, 2000. – 198 с.
31. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Пер. с англ. – М.: Изд. дом ГУВШЭ, 2010. – 256 с.
32. Олсон М. Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп / Пер. з англ., післямова С. Слухая. – К.: Лібра, 2004. – 272 с.
33. Ослунд А. Строительство капитализма. Рыночная трансформация стран бывшего советского блока / пер. с англ. – М.: Логос, 2007. – 719 с.
34. Панорама экономической мысли конца XX столетия / пер. с англ. Под ред. Гринэуэя, М. Блини, И. Стюарта. – В 2-х т. – М., 2002.
35. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія та політика: Підручник. – К.: Таксон, 2004. – 348 с.
36. Стиглиц Дж.Ю. Экономика государственного сектора / Пер. с англ. – М.: Изд-во МГУ. – 1997. – 720 с.
37. Фуруботн Э.Г., Рихтер Р. Институты и экономическая теория. Достижения новой институциональной экономической теории / Пер. с англ. – СПб.: Изд. дом СПбГУ, 2005. – 734 с.
38. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2003. – 631с.
39. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Пер. с нем., англ. – М.: Эксмо, 2007. – 864 с.
40. Boumans M., Davis J. Economic Methodology. Understanding Economics as a Science. – L.: Palgrave Macmillan, 2010. – 248 p.
41. Belleflamme P., Peitz M. Industrial organization: markets and strategies. - 4th ed. - Cambridge University Press, 2015. - 822 p.
42. Ekelund R.B., Hebert R.F. A History of Economic Theory and Method. – 5th ed. – N.Y.: Waveland Press. – 2007. – 602 с.
43. Frischtak Claudio R. The Changed Role of the State: Regulatory Policies and Regulatory Reform in Industrializing Countries. – Washington, D.C.: The World Bank Economic Development Institute, 1992. – 360 p.
44. Huntington S. The change to change // Comparative Politics in the Past Behavioral Era. – Colorado: LynneRinner, 1988. – 360 p.
45. Hodgson G. M. The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure and Darwinism in American Institutionalism / G. M. Hodgson. – London : Routledge, 2004. – 534 p.
46. Minsky H.P. John Maynard Keynes. – N.Y.: McGraw-Hill, 2008. – 176 p.

47. Robertson, R. Globalization: Social Theory and Global Culture / R. Robertson. – London: SagePublications, 1992. – 274 p.
48. Skidelsky R. Keynes: The Return of the Master. – N.Y.: PublicAffairs – 256 p.
49. Stewart T.A. The Intellectual Capital. The New Wealth of Organizations.– New York: Doubleday Currency, 1998.
50. Violence and Social Orders. A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History / By Douglass C. North, John Joseph Wallis and Barry R. Weingast. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 308 p.
51. Camerer C.F., Loewenstein G. and Rabin M. (eds.), Advances in Behavioral Economics. – New York: Princeton University Press, 2004. – 768 pp.

Інтернет-ресурси:

52. Галерея економістів: <http://www.ise.openlab.spb.ru/cgi-ise/gallery>
53. Лауреати Нобелівської премії по економіці: <http://www.nobel.se/economics/laureates>
54. Макроекономічна статистика. Національний банк України: <http://www.bank.gov.ua>
55. Офіційний WEB- сайт МВФ: <http://www.inf.org>
56. Офіційний сайт Державного комітету статистики України: www.ukrstat.gov.ua
57. Association for Heterodox Economics: [сайт] – Режим доступу: http://www.hetecon.net/division.php?page=about&side=what_is_the_ah
58. Post-Keynesian Economics Study Group: [сайт] – Режим доступу: <https://www.postkeynesian.net/>
59. Society for Institutional and Organizational Economics: [сайт] – Режим доступу: <http://www.sioe.org/>
60. The Global Competitiveness Reports // www.weforum.org
61. World Interdisciplinary Network for Institutional Research: [сайт] – Режим доступу: <http://winir.org/>

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

"МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА"

Тема 1. Світове господарство та відкритість економіки

Об'єктивні передумови виникнення світового господарства, його сутність та етапи розвитку. Структура сучасної світогосподарської системи. Нерівномірність розвитку світового господарства. Сучасні проблеми та тенденції розвитку світового господарства. Трансформаційні процеси у світовій економіці. Україна в системі світогосподарських відносин. Глобальні проблеми сталого розвитку світової економіки та напрями їх вирішення.

Поняття та взаємозв'язок внутрішнього та зовнішнього сектору економіки. Роль держави в розвитку зовнішньоекономічних зв'язків країни. Вільна торгівля та протекціонізм. Сутність та фактори розвитку відкритості національної економіки. Якісні та кількісні параметри відкритої економіки. Зовнішньоекономічна політика розвинених країн.

Внутрішня та зовнішня рівновага у відкритій економіці. Макроекономічна політика у відкритій економіці з фіксованим/плаваючим валютним курсом та різним ступенем мобільності капіталу. Міжнародна координація економічної політики.

Відкритість економіки України та зовнішні виклики. Реформування зовнішньоекономічної політики України згідно з новими конкурентними викликами.

Тема 2. Розвиток міжнародної економіки в умовах глобалізації

Сутнісні характеристики міжнародної економіки. Методи та інструменти аналізу міжнародної економіки.

Поняття та взаємозв'язок інтернаціоналізації та глобалізації економічних відносин. Гомогенізація виробництва та споживання в глобальному масштабі. Транснаціоналізація міжнародної економічної діяльності: рівні та форми, галузеві та регіональні особливості. Роль транснаціональних корпорацій в глобальній економіці. Тіньова сторона світової економіки.

Причини розвитку та ознаки глобалізації. Рівні прояву глобалізації господарських зв'язків. Глобальний характер світового виробництва та конкуренції. Глобалізація на світових ринках товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Наслідки та протиріччя процесу глобалізації світової економіки. Інституціоналізація глобального економічного розвитку. Глобальні проблеми та виклики сучасного економічного розвитку. Ефекти глобалізаційних процесів для економіки України.

Групи країн у світовій економіці. Особливості економіки розвинених і країн, що розвиваються. Галузеві аспекти розвитку сучасної світової економіки.

Тема 3. Міжнародні економічні відносини

Суть та основні форми міжнародних економічних відносин (МЕВ). Теорії розвитку МЕВ. Еволюція системи МЕВ. Міжнародний поділ праці як основа розвитку МЕВ. Міжнародний поділ факторів виробництва. Міжнародна валютно-фінансова сфера: суть, структура, функції. Особливості сучасних МЕВ та фактори, що впливають на них. Роль ТНК у розвитку нових форм МЕВ.

Сутність і механізм регулювання світогосподарських зв'язків на міжнародному рівні. Посилення значення міжнародних інституцій в регулюванні міжнародних економічних відносин. Напрямки трансформації регулюючих функцій міжнародних економічних організацій. Міжнародні економічні організації системи ООН. ГАТТ–СОТ. Міжнародні товарні угоди. Міжнародні фінансові організації.

Тема 4. Міжнародна торгівля та торговельна політика в умовах глобалізації

Сутність та значення міжнародної торгівлі в сучасних умовах. Генеза теорій міжнародної торгівлі. Базові теорії міжнародної торгівлі. Нові теорії міжнародної торгівлі. Фактори, що впливають на розвиток міжнародного руху товарів. Особливості міжнародного товарообміну на сучасному етапі. Економічне зростання і торгівля. Міжнародний досвід стимулювання експортного виробництва. Експортоорієнтована і імпортозаміщуюча моделі розвитку. Вільні економічні зони. Сучасна структура та особливості розвитку міжнародної торгівлі.

Світовий ринок товарів та послуг: сучасний стан та тенденції розвитку. Ціноутворення в міжнародній торгівлі. Конкурентні переваги та зміни в товарній і географічній структурі світової торгівлі. Міжнародні товарні біржі: організаційна структура і функції. Розвиток ринку міжнародних інжинірингових послуг. Транспортні послуги на світовому ринку. Торгові конфлікти і механізми їх вирішення.

Міжнародний поділ праці. Інтернаціоналізація обміну. Міжнародне виробництво. Офшоринг та фрагментація виробництва. «Торгівля задачами». Глобальні виробничі мережі. Глобальні ланцюги створення доданої вартості. Ланцюги поставок. Економічна географія.

Роль транснаціональних корпорацій у розвитку міжнародної торгівлі. Україна як суб'єкт світового ринку товарів і послуг.

Необхідність цілеспрямованого впливу держави на торговельні відносини з іншими країнами. Основні види торговельної політики. Особливості сучасного протекціонізму. Ліберальна торговельна політика. Тарифні та нетарифні обмеження зовнішньої торгівлі: види та наслідки застосування. Зовнішньоторговельна політика України.

Багатостороннє регулювання зовнішньої торгівлі. Роль СОТ в регулюванні міжнародних торгових відносин. Регіональні та двосторонні торговельні угоди.

Тема 5. Міжнародний рух капіталу

Мотивація учасників процесу міжнародного руху капіталу. Неокласичні теорії міжнародного руху капіталу. Правило Вальраса. Основні форми міжнародного переміщення капіталу. Фактори міжнародного інвестування. Наслідки вивезення капіталу для країн-експортерів і країн-імпортерів. Міжнародний інвестиційний ринок. Ризики міжнародного інвестування.

Прямі та портфельні інвестиції. Реальні та фінансові інвестиції. Зміст та форми прямих іноземних інвестицій. Масштаби та динаміка міжнародних прямих інвестицій, їх розподіл в сучасному світовому господарстві. Міжнародні корпорації як основний суб'єкт здійснення прямих іноземних інвестицій. Міжнародні портфельні інвестиції. Стратегії міжнародного портфельного інвестування. Сучасні тенденції на світовому ринку капіталів.

Заходи регулювання в сфері іноземних інвестицій. Інвестиційний клімат: основні компоненти, проблеми визначення.

Іноземний капітал в економіці України. Інвестиційна реформа в Україні та напрямки покращення інвестиційного клімату.

Тема 6. Міжнародна міграція робочої сили

Види, масштаби та напрями міжнародного руху робочої сили. Економічні та позаекономічні причини міжнародного переміщення трудових ресурсів. Особливості сучасного етапу міжнародної міграції робочої сили. Економічний ефект міжнародного руху робочої сили. Наслідки міграції трудових ресурсів для країни-експортера та приймаючої країни. Формування та тенденції розвитку світового ринку праці. Міжнародно-правові основи трудової міграції між країнами. Регулювання міграційних потоків та соціально-трудова відносин в умовах глобалізації. Міграційна політика України.

Тема 7. Міжнародний трансфер технологій

Світовий ринок технологій: суть і структура. Форми міжнародної торгівлі технологіями. Суб'єкти та лідери міжнародного науково-технічного обміну. Мотивація продавців та покупців в процесі міжнародного трансферу технологій. Комерційні та некомерційні форми міжнародного трансферу технологій. Ліцензійна угода як основна форма міжнародного технологічного обміну. Міжнародний інжиніринг та франчайзинг. Ціна ліцензії та способи її встановлення. Основні види ліцензійних платежів, їх переваги та недоліки для сторін ліцензійної угоди. Інтернаціоналізація капіталовкладень в НДДКР та пов'язані економічні ефекти. Необхідність регулювання процесу міжнародної передачі технологій та рівні цього регулювання. Міждержавний рівень регулювання міжнародного технологічного обміну. Місце України в процесах міжнародного трансферу технологій. Шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку високих технологій.

Тема 8. Міжнародні валютні, кредитні та фінансові відносини

Взаємозв'язок міжнародних економічних та валютних відносин. Причини розвитку, функції та структура міжнародних валютних ринків. Види валютних операцій. Взаємозв'язок номінального та реального валютного курсу. Валютний паритет. Теорії валютних курсів. Режим валютного курсу. Зв'язок та відмінності національної та світової валютної систем. Еволюція світової валютної системи. Європейська валютна система: цілі, формування та сучасний стан. Теорії валютної інтеграції. Доларизація як форма валютної політики.

Сучасні особливості міжнародних валютних, кредитних та фінансових ринків. Світові фінансові центри. Причини розвитку та структура світового ринку позичкових капіталів. Ринок євровалют та єврокапіталів. Прояв та виклики фінансової глобалізації. Світовий фондовий ринок, його вплив на розвиток окремих країн і світової економіки. Сучасний розвиток світового ринку золота і операцій із золотом. Причини виникнення нових фінансових інструментів. Характерні риси світового ринку фінансових деривативів. Практика застосування міжнародних валютно-кредитних і фінансових рейтингів.

Сутність та функції міжнародного кредиту. Форми міжнародних кредитних відносин. Міжнародний лізинг, факторинг, форфейтинг. Особливості та структура євроринків. Транснаціональні банки. Методи управління ризиками в міжнародних валютних, кредитних і фінансових операціях.

Платіжний баланс та макроекономічна рівновага, регулювання платіжного балансу. Зовнішній борг країни та золотовалютні резерви. Стан та динаміка

платіжного балансу України. Регулювання зовнішньої збалансованості національної економіки.

Тема 9. Міжнародна економічна інтеграція

Передумови становлення та цілі міжнародних інтеграційних процесів. Зміст та форми міжнародної економічної інтеграції. Новітні форми міжнародної економічної інтеграції. Основні світові центри інтеграційних процесів. Світові та регіональні тенденції в розвитку економічної інтеграції. Механізми економічної та соціальної конвергенції країн в межах інтеграційних союзів. Критерії відповідності економічної інтеграції інтересам світового співтовариства. Інтеграція європейських країн та етапи її розвитку. Особливості регіонального інтегрування країн Європи, Америки та Азії. Розвиток інтеграційних процесів в СНД.

Взаємодія України з інтеграційними союзами, інтеграційні пріоритети України. Стан та перспективи економічної інтеграції України з ЄС.

Тема 10. Проблеми входження України у світогосподарську систему

Здобутки та проблеми інтеграції України до системи світового господарства. Моделі інтеграції України у міжнародну економіку. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки: сучасні напрямки, досягнення, рівні, умови та чинники, методи оцінки.

Сучасні тенденції в міжнародній економічній діяльності України. Стратегія і тактика міжнародної економічної діяльності України в контексті світового та регіонального розвитку. Напрями реформування системи державного регулювання міжнародної економічної діяльності України.

Тема 11. Теорія і практика міжнародного бізнесу

Міжнародний бізнес: суть та особливості інтернаціоналізації підприємницької діяльності. Характерні риси національної, інтернаціональної, багатонаціональної та глобальної компаній. Форми спільної підприємницької діяльності. Офшорний бізнес як спосіб організації підприємницької діяльності. Особливості системи управління ТНК. Крос-культурні відносини в міжнародному бізнесі.

Маркетингове середовище міжнародного бізнесу. Критерії аналізу міжнародного маркетингового середовища. Дослідження міжнародного середовища товарних ринків. Розробка стратегій міжнародної маркетингової діяльності. Аналітичні підходи в стратегічному аналізі. Критерії оцінки потенційного зарубіжного ринку. Вибір ринку. Сегментація в умовах світового ринку.

Конкурентні стратегії в міжнародному маркетингу. Аналіз та оцінка конкурентів. Конкурентна політика компанії: рівні конкурентної агресивності. Фактори та параметри міжнародної конкурентоспроможності товарів. Особливості формування внутрішньої (локальної), інтернаціональної та глобальної продуктово-ринкової стратегії. Позичування міжнародного продукту. Міжнародна цінова політика. Проблеми просування товарів на зарубіжні ринки. Міжнародна реклама та її функціональні прояви.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В.Д., Ільїн В.П. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку: Монографія. – К.: Знання, 2008. – 687 с.

2. Базилевич В.Д., Ильин В.В. Метафизика економики: Монографія . – 2-е изд. испр. и доп. – К.: Знання; М.: Рыбари, 2010. – 925 с.
3. Базилевич В.Д., Ильин В.П. Философия економики. История: Монографія. – К.: Знання; М.: Рыбари, 2011. – 927 с.
4. Балабанов К.В. Міжнародна економіка: навч. посіб. / К.В. Балабанов, О.В. Булатова, Ю.І. Чентуков; Маріуп. держ. ун-т. – Донецьк: Ноулідж, Донец. від-ня, 2012. – 442 с.
5. Білорус О.Г. та ін. Глобальні стратегії Євросоюзу. Монографія. За наук.ред. Білоруса О.Г. – К., КНЕУ, 2009 . – 528 с.
6. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: [підручник] / С.Я. Боринець. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582 с.
7. Гайдуцький А.П. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика. Монографія. К.,: Інфосфера, 2010.
8. Гайдуцький А. П. Банки і міграційний капітал. – К.: ТОВ «Інфосистем», 2013 – 460 с.
9. Герст П. Сумніви в глобалізації. Міжнародна економіка і можливості керування / П. Герст, Г. Томсон. - К. : К.І.С., 2002. - 306 с.
10. Глобальные трансформации международной экономической системы. Коллективная монография / Старостина А.А., Павлинов И.А., Скоророва Л.К. и др. - Киевский нац. ун-т им. Тараса Шевченко, Приднестр. гос. ун-т им. Т.Г. Шевченко, Рыбниц. филиал – Тирасполь: Изд-во Приднестр. ун-та, 2015. – 348 с.
11. Глобалізація: навч. посіб. / М. Вотс [та ін.]; пер. з англ. В. Алексашин; авт. укр. адаптації Н. Гражевська [та ін.]. – К.: Амадей, 2007. – 480 с.
12. Глобалізація і сучасний міжнародний процес / Б.І. Гуменюк (заг.ред.), С.О. Шергін (заг.ред.). — К. : Університет „Україна”, 2009. — 508с.
13. Гражевська Н.І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. –К.:Знання, 2011. –287с.
14. Грисенко М.В., Чугаєв, О.А. Кількісні методи аналізу міжнародних економічних відносин: Навчальний посібник. – К.: ІМВ КНУ. - 2012.
15. Дідківський М.І. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: навч. посібн. / М.І. Дідківський. – К.: Знання, 2006. – 462 с.
16. Дідківський М.І. Міжнародний трансфер технологій: Навч. посіб. – К., 2011. – 365 с.
17. Длігач А.О. Стратегічне маркетингове управління: монографія / А.О. Длігач. – К.: Алерта, 2012. – 272 с.
18. Економічна теорія: Політекономія: Підручник. – 8-ме вид., перероб. і доп. Затверджено МОН / За ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2012. – 702 с.
19. Задоя А.О. Міжнародна економіка. Підручник. К.: ЦУЛ, 2012. – 416 с.
20. Каніщенко О.Л. Міжнародний маркетинг у діяльності українських підприємств. - К., 2007. – 446 с.
21. Ковальчук В. М. Світова економіка: її історія та дослідники: навчальний посібник – К. : Центр учбової літератури, 2011.
22. Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Логвінова Н.С. та ін. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Ю.Г. Козак (ред.). – Вид. 2-е, перероб. та допов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 355 с.
23. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – 8-ме вид., переробл. і допов. – К. : Знання, 2011. – 470 с.
24. Конкурентоспроможність національної економіки: Навч. посіб. / В. Д. Лагутін , В. А. Романенко, Ю. М. Уманців ; за ред. В. Д. Лагутіна; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2011. – 295 с.
25. Кордон М.В. Європейська та євроатлантична інтеграція України. Навчальний посібник – К., ЦУЛ, 2010.
26. Крилова Н.В. Міжнародна торгівля: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 365 с.
27. Кругман П.Р., Обстфельд М. Международная экономика. Теория и политика. Учеб./ Пер. с англ. – 5. междунар. изд. – СПб.: Питер, 2003.- 832 с.
28. Лисиця Н.Р., Полякова Я.О., Базалієва Л.В. та ін. Міжнародний бізнес: теорія і практика: монографія. – Х. : ХНЕУ, 2008. – 140с.

29. Маліков В.В. Валютне регулювання в Україні: теорія і практика: монографія / В.В. Маліков, І.А. Дмитрієв, О.А. Дегтяр. – Х. : ХНАДУ, 2012. – 319 с.
30. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: Підруч. для студентів ВНЗ, аспірантів та викладачів / А.О. Старостіна, Н.П. Гончарова, Є.В. Крикавський та ін.; за ред. А.О. Старостіної. – К.: Знання, 2009. – 1071 с.
31. Міжнародна економіка: Підручник / за ред. А.П. Румянцева. – 3-тє вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2006. – 479 с.
32. Міжнародна економіка: Практикум. Навч. посібник / Старостіна А.О., Каніщенко О.Л., Софіщенко І.Я. та ін. / За заг. ред. проф. Старостіної А.О. – К.: НВП «Інтерсервіс», 2015.-416с.
33. Міжнародна економіка: Підруч. в 2 ч. / за заг. ред. А.А. Мазаракі; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К.: КНТЕУ, 2014. – Ч. 1 – 563 с.; Ч. 2 – 323 с.
34. Міжнародна економіка: навч. посіб. / Ю. В. Макогон та ін.; Донец. нац. ун-т, Донец. ін-т залізн. трансп. Укр. держ. акад. залізн. трансп. – Донецьк: Донбас, 2012. – 276 с.
35. Міжнародна економіка : Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / А. М. Поручник, Я. М. Столярчук, О. Д. Павловська, В. В. Приходько, А. В. Жеваго; Київ. нац. екон. ун-т. - К., 2005. - 157 с.
36. Міжнародна макроекономіка: навчальний посібник. За ред.: Ю. Г. Козак, Ю. М. Пахомов, Н. С. Логвінова. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К. : Центр учбової літератури, 2012.
37. Міжнародна економічна діяльність України: стан та тенденції розвитку: монографія / О.Б. Чернега та ін.; наук. ред. О.Б. Чернега. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 395 с.
38. Міжнародні економічні відносини: теорія: підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. / А.С. Філіпенко. – К.: Либідь, 2008. – 408 с.
39. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 464 с.
40. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини: навч. посіб. / Ю.М. Лисенков та ін.; за ред. В.Є. Поліванова, В.О. Мещерякова, Ю.М. Лисенкова; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. – К.: Зовнішня торгівля, 2014. – 511 с.
41. Міжнародні фінанси: навч. посіб. / за заг. ред. О.Є. Кузьміна; Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Л. : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – 363 с.
42. Міжнародні фінанси: навч. посіб. / І.Д. Якушик, В.І. Савчук, Н.В. Савчук; Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. – Київ: Леся, 2014. – 547 с.
43. Міжнародні фінанси: підручник / О.І. Рогач (ред.). – К.: Либідь, 2003. – 777 с.
44. Міжнародний бізнес / За заг. ред. Вергуна В.А. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 720 с.
45. Портер М. Конкуренція / М.Портер; пер. с англ. – СПб.: Издательский дом «Вильямс», 2003. – 495 с.
46. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році: Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України – К. : НІСД, 2015. – 684 с.
[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_book/POSLANNYA-2015_giper_new.pdf/
47. Про Стратегію сталого розвитку "Україна - 2020": Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html/>
48. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: монографія / [Д. Г. Лук'яненко та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана", Наук. парк, Ін-т глобал. екон. політики, Ін-т соц.-труд. відносин. - К. : КНЕУ, 2011. - 703 с.
49. Рогач О. І., Дзюба П. В. Міжнародний інвестиційний менеджмент: підручник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2011. – 495 с.
50. Рокоча В.В. Міжнародна економіка: навч. посібник. – К.: Таксон, 2000-2003. – У 2-х кн. – Т. 1. Міжнародна торгівля: теорія та політика – 320 с.; Т.2. Монетарна теорія міжнародної економіки – 302 с.
51. Савельєв Є.В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник / О.А. Устенко (ред.). – Тернопіль: Економічна думка, 2001.- 496 с.

52. Старостіна А.О. Економіка зарубіжних країн: навч. посіб. / А.О. Старостіна, А.О. Длігач, Н.В. Богомаз. – К. : Знання, 2009. – 454 с.
53. Старостіна А.О. Маркетингові дослідження національних і міжнародних ринків: Підручник / А.О. Старостіна. – К.: ТОВ «Лазарит-Поліграф», 2012. – 480 с.
54. Старостіна А.О., Кравченко В.А. Сутність та практичне застосування методики конструювання категоріального апарату економічної науки (на прикладі понять «глобалізація» та «підприємницький ризик») // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія «Економіка». – 2011. - № 128. – С. 5 - 11.
55. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, К. А. Кононенко, В. М. Яблонський [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2014. – 132 с.
56. Світова економіка: навчальний посібник / Рогач О.І., Намонюк В.Є., Анісімова О.Ю. – К.: ІМВ, 2012. – Ч.1 - 186 с., Ч.2 - 171с.
57. Світова економіка: підручник /за ред. А.П. Голікова, О.А. Довгаль – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
58. Софіщенко І.Я. Торговельно-економічні відносини між Україною та ЄС: стан та перспективи: навч. посіб. / І.Я. Софіщенко. – К.: Міленіум, 2009. – 314 с.
59. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар. – К., Києво-Могилянська академія, 2007. – 252с.
60. Транснаціональні корпорації: Підручник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 399 с.
61. Філіпенко А.С. Теорія міжнародної економічної політики: навч.посіб. – К.: Акедемвидав, 2013.
62. Філіпенко А.С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. – К., Знання, 2007.
63. Цінні папери: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 1095 с.
64. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 400 с.
65. Черевань В.П. Міжнародна економічна діяльність: навч. посіб. / В.П. Черевань, А.П. Румянцев, Л.Ф. Романенко – 2-е вид., доопрац. – К. : Слово, 2013. – 280 с.
66. Шевченко В.Ю. Структура торговельних і фінансових зв'язків у зонах вільної торгівлі // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2014. – №9 (162). – С. 24-30.
67. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика. – Львів: Каменяр, 2006. – 719 с.
68. Assaf. Razin Labor, capital, and finance international flows / A.Razin, E. Sadka. - Cambridge : Cambr. UP, 2001.
69. Appleyard D. International Economics, 7th edition / D. Appleyard, A. Field and S. Cobb. – The McGraw-Hill Series Economics, 2009.
70. Bruner F.Robert, Conroy M.Robert, Wei Li, O'Halloran F. Elizabeth, Investing in Emerging Markets, Research Foundation of AIMR (CFA Institute) 2003.
71. Eng M., Lees F., Maurer L. Global Finance.– New York, HarperCollins College Publishers, 2009 - 680 p.
72. Eaker M., Fabozzi F., Grant D. International Corporate Finance. – NY, Dryden Press, 1996. – 588 p.
73. Haan J., Oosterloo S., Schoenmaker D. European Financial Markets and Institutions. – Cambridge, Cambridge University press, 2009 - 410 p.
74. Harmony Udo. Utchay Convergence and divergence in global economy and social development: global perspectives on the contents of economic and social development policy and its effects on rich and poor countries / H. U. Utchay. - Åbo : Åbo Akademis Förlag, 2005. - 327 p.
75. Ball Donald A. International Business: The Challenge of Global Competition, 13th ed. / Donald A. Ball (et al.). – McGrawHill Higher Education, 2013. – 736 p.
76. Bernhofen D. Palgrave Handbook of International Trade / Daniel Bernhofen, Rod Falvey, David Greenaway, Udo Kreickmeier (eds). – Palgrave Macmillan, 2011.
77. Copeland L. Exchange rates and International Finance, 6th edition / L. Copeland. – Prentice Hall, 2014. – 592 p.
78. Internationales Management: Fachspezifische Tendenzen und Best-Practice / Hrsg. A. Krylov, T. Schauf. - Berlin : LIT, 2008. - 434 s.
79. Feenstra R. Advanced International Trade / R. Feenstra. – Princeton University Press, 2004.

80. Helpman E. Understanding Global Trade / Elhanan Helpman. –Cambridge, Massachusetts, and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press, 2011.
81. Hill Charles W.L. International Business: Competing in the Global Marketplace, 8th ed. / Charles W.L. Hill. – 790 p.
82. Husted S. International Economics: International Edition, 9th ed. / Steven Husted, Michael Melvin. – Pearson, 2013. – 424 p.
83. Gerber James. International economics / J. Gerber. - Reading, Massachusetts: Addison-Wesley, 1999. – XIV, 449 p.
84. Global Financial Stability Report. –Washington, International Monetary Fund 2016 [Электронный ресурс.] – Режим доступа: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/2016/01/pdf/text.pdf>
85. Global governance: an architecture for the world economy / ed. H.Siebert. - Berlin[etc.] : Springer, 2003.
86. Kanishchenko O.L. International Marketing: Study text and cases : Textbook / Kanishchenko O.L. – K.: Publishing and polygraph center “Kyiv University”. –2012. – 143 p.
87. Krugman P.R. International Economics. Theory and Policy, 10th ed. / Paul R. Krugman, Maurice Obstfeld, Marc J.Melitz. – Pearson, 2015.
88. King Philip. International economics and international economic policy: a reader / P. King. – 3. ed. – Boston: Irwin: McGraw-Hill, 2000. – 451 p.
89. Madura J. International Financial Management. – Cincinnati, South-Western College Publishing, 1998.
90. Mattoo A. A Handbook of International Trade in Services / Aaditya Mattoo, Robert M. Stern, Gianni Zanini (ed.). – Oxford, 2008.
91. Managing multinational teams: global perspectives / ed. by Debra L. Shapiro, Mary Ann von Glinow, Joseph L. C. - Amsterdam[etc.]: Elsevier, 2005. - XXVIII, 360 p.
92. Mishkin F. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Eighth edition. - Boston, Pearson, 2011 -772 p.
93. Petropoulou D. International Economics / D. Petropoulou, A. Vanags. – University of London, Subject Guide, 2011.
94. Pugel Thomas A. International economics / T.A. Pugel, P.H. Lindert. – 11. ed. – Boston: Irwin: McGraw-Hill, 2000. – XXIII, 709 p.
95. Shevchenko V. Global financial instability impact on capital flows to transitional economies.- The Global Challenges for Economic Theory and Practice in Central and Eastern European Countries. - Faculty of Economics of Vilnius University – Vilnius, 2010, p.312-317.
96. Solnik B. H. International Investments. – The USA, Canada, 1998.
97. The Global Competitiveness Report [Электронный ресурс.] – Режим доступа: http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf/
98. Valdes S., Molyneux. An Introduction to Global Financial Markets. Sixth edition. – London, Macmillan Business, 2010.- 502 p.
99. World Investment Report 2016 [Электронный ресурс.] – Режим доступа: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2016_en.pdf/
100. World Development Report 2016 [Электронный ресурс.] –Режим доступа: <http://www.worldbank.org/en/publication/wdr2016/>
101. World Trade Organization. International Trade Statistics. // www.wto.org/
102. World Trade Report 2015. [Электронный ресурс.] – Режим доступа: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/world_trade_report15_e.pdf/
103. Yarborough B., Yarborough R. The World Economy: Trade and Finance. – NY, Dryden Press, 1991.

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА

"ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА"

Розділ 1. Підприємство як господарююча система

Підприємництво як господарююча система і форма реалізації бізнесу та підприємництва. Цілі і напрямки діяльності підприємств. Нормативно-правове регулювання діяльності підприємств.

Формування і розвиток підприємств різних організаційно-правових форм. Видова кваліфікація підприємств за окремими ознаками (мета і характер діяльності, форма власності, правовий статус, форми господарювання та інші). Господарські товариства: акціонерні, повні, з обмеженою відповідальністю, командитні і акціонерні. Структурна динаміка підприємств різних форм господарювання.

Добровільні та статутні об'єднання підприємств і організацій: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, синдикати, трести, холдинги, транснаціональні корпорації та ін. Мета їх створення, особливості і ефективність діяльності.

Розділ 2. Сучасна система управління підприємством

Характеристика загальної структури підприємства і її вплив на ефективність господарювання. Виробнича структура підприємства та чинники, що її визначають.

Об'єктивна необхідність і сутність управління. Функції управління підприємством, їх єдність і взаємодія. Економічні, організаційно-розпорядчі та соціально-психологічні методи управління: сутнісна характеристика і комплексність застосування у практиці господарювання.

Організаційна структура управління підприємством та її основні параметри. Типи організаційних структур управління (лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, дивізіональна і матрична), їх переваги та недоліки.

Значення адаптивних організаційних структур управління в сучасних умовах динамічного ринкового середовища.

Планування як функція управління підприємством. Основні принципи планування. Система планів підприємства, логіка і методи їх розробки за ринкових умов господарювання. Стратегічне (довгострокове) планування діяльності підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища. Тактичне планування. Зміст і основні показники технічних планів підприємств. Бізнес-план, його основні розділи і методи розробки. Особливості оперативно-виробничого планування у різних типах виробництва. Організація оперативного регулювання (диспетчерування) виробництва.

Розділ 3. Ринкове середовище функціонування підприємства.

Поняття і складові компоненти зовнішнього середовища господарювання.

Господарський та Цивільний кодекси: регулювання діяльності підприємства. Макросередовище господарювання і його чинники (природні, демографічні, політичні, науково-технічні, економічні, міжнародні), їх дія і способи урахування в підприємницькій стратегії господарюючих суб'єктів.

Загальна характеристика макросередовища господарювання в Україні. Мікросередовище, його суб'єкти (постачальники ресурсів, споживачі продукції, посередники, конкуренти) і особливості їх впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність підприємств та організацій.

Ринковий простір і ринкове середовище. Загальна характеристика ринку, його складових елементів та структури. Ринкова інфраструктура і її роль у формуванні соціально-орієнтованої економіки.

Внутрішнє економічне середовище. Загальні та локальні принципи саморегуляції суб'єктів ринку. Етичні норми поведінки в бізнесі. Ринкові форми господарювання підприємств.

Розділ 4. Державне регулювання діяльності підприємств

Необхідність і форми державного регулювання виробничої і комерційно-фінансової діяльності підприємств в умовах ринкового господарювання. Індикативне макроекономічне планування в діяльності підприємств. Державні контракти як інструмент регулювання економіки і планування діяльності підприємств.

Система оподаткування підприємницької діяльності. Принципи та основні елементи її побудови. Види податків, їх характеристика. Режим оподаткування, його види при створенні, зміні напрямку та умов діяльності підприємств.

Розділ 5. Виробничий потенціал суб'єктів господарювання

Поняття і складові компоненти економічного потенціалу підприємства. Оцінка етапу, структури, динаміки та конкурентоспроможності підприємницького потенціалу підприємства: передумови і чинники його розвитку і ефективного використання.

Організація і планування відтворення і використання виробничого потенціалу. Сутність і змістовна характеристика інвестиційно-відтворювального процесу на підприємстві. Методи оцінки ефективності інвестицій за умов ринкових відносин між господарюючими суб'єктами з урахуванням внутрішньої ставки доходу господарського підприємницького розвитку і інфляції. Основні фактори і методи підвищення ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємства.

Форми простого (капітальний ремонт, модернізація, заміна машин і устаткування) і розширеного (технічне переозброєння, реконструкція і розширення діючих та спорудження нових підприємств і виробничих об'єктів) відтворення основних засобів і визначення ефективності їх використання. Методичні основи визначення потужності підприємства і його підрозділів. Показники використання основних засобів і виробничої потужності, методи їх обчислення та аналізу.

Загальна характеристика оборотних фондів підприємства і їх елементний склад. Нормування витрат і розрахунки необхідного обсягу сировини, матеріалів, палива, енергії та обґрунтування стратегії їх постачання. Показники і шляхи кращого використання матеріально-енергетичного потенціалу підприємства.

Розділ 6. Кадровий потенціал підприємства.

Сучасне поняття персоналу підприємства. Значення персоналу для ефективної діяльності підприємства. Склад і структура персоналу підприємства. Категорії персоналу. Особливості структури персоналу різних типів підприємств. Обґрунтування раціональної структури персоналу на підприємстві.

Основні елементи системи управління персоналом підприємств. Сучасні вимоги до ділових якостей різних категорій персоналу. Методи оцінки й добору працівників для підприємств. Мотивація трудової діяльності. Форми й ефективність підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації персоналу. Соціально відповідальне управління персоналом.

Розділ 7. Оборотні кошти

Сутнісна характеристика оборотних коштів. Виокремлення оборотних коштів, що обслуговують сфери виробництва й обігу. Нормовані й ненормовані оборотні кошти. Функціональна та елементна структура оборотних коштів, їх динаміка на підприємствах різних галузей економіки. Джерела формування оборотних коштів.

Призначення нормування (розрахунку нормативів) оборотних коштів. Методи розрахунку нормативів оборотних коштів (аналітичний, коефіцієнтний, прямого рахунку). Обчислення нормативів оборотних коштів в окремих їхніх елементах (виробничих запасах, незавершеному виробництві, витратах майбутніх періодів, залишках готової продукції). Визначення сукупного нормативу оборотних коштів підприємства.

Основні показники рівня ефективності використання оборотних коштів: коефіцієнти оборотності (кількість оборотів) й завантаження, тривалість одного обороту, рентабельність; методика їх розрахунку. Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів (оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення; прискорення реалізації виробленої продукції). Проблеми нестачі оборотних коштів і поновлення їхньої величини до нормативного рівня за умови кризової ситуації на підприємстві.

Розділ 8. Інноваційні процеси у виробничій сфері. Змістовна характеристика інноваційних процесів, їх роль у розвитку та підвищенні ефективності сучасного виробництва

Класифікація інноваційних процесів, новин та нововведень, їх взаємозв'язок і взаємодія. Характеристика і форми прояву технічних, організаційних, економічних, соціальних та юридичних нововведень. Прямий і опосередкований вплив окремих видів інноваційних процесів (новин, нововведень) на виробництво, економічні явища і соціальні процеси. Методичні основи визначення впливу різних нововведень на ефективність виробничо-господарської та комерційної діяльності підприємств.

Організаційно-економічне управління технічним розвитком підприємства. Життєвий цикл продукції, процес її створення та освоєння. Організаційні форми проектування та освоєння виробів, їх особливості за умов ринкового господарювання.

Проектно-конструкторська і технологічна підготовка виробництва. Технічне завдання на проектування, ескізний і технічний проекти, їх зміст та особливості розробки в сучасних умовах. Системи технологічної підготовки виробництва. Методи оцінки та вибір технологічних процесів.

Розділ 9. Організація виробництва

Виробничий процес, його складові та принципи раціональної організації.

Виробничий цикл. Фактори, що впливають на виробничий цикл (організаційні, конструкторські, технологічні). Структура виробничого циклу: основних та допоміжних операцій. Перерви (міжопераційні, міжзмінні, міжцехові, обумовлені несподіваними обставинами).

Рух предметів праці. Визначення та види (послідовний, паралельно-послідовний, паралельний). Тривалість виконання операцій при кожному з видів руху предметів праці. Графіки видів руху предметів праці. Синхронізація руху. Переваги та недоліки кожного з видів руху.

Економічне значення тривалості виробничого циклу.

Визначення типу виробництва. Організаційні типи виробництва. Вплив типу виробництва на форму організації виробництва.

Загальна характеристика одиничного серійного та масового типів виробництва. Економічна характеристика кожного типу виробництва.

Загальне поняття про потокове виробництво. Різновиди потокового виробництва. Непотокове виробництво.

Організація автоматичного виробництва. Автоматизація основних, допоміжних та обслуговуючих операцій.

Напрями технічного застосування комплексної автоматизації процесів.

Розділ 10. Виробнича програма і забезпечення якості та конкурентоспроможності продукції підприємств

Загальна характеристика продукції (послуг) та її класифікаційні ознаки (призначення, фізичні властивості, складність тощо). Вимірники і показники обсягу продукції, сфера їх застосування.

Функції, принципи і концепції маркетингової діяльності підприємства, методи вивчення ринку і попиту на продукцію підприємства.

Розробка виробничої програми підприємства, її показників у натуральному і грошовому вимірах. Ресурсне обґрунтування виробничої програми.

Матеріально-технічне забезпечення підприємства, його форми. Постачання на основі прямих зв'язків і посередників. Роль бірж у кадровому та матеріально-технічному забезпеченні підприємства. Обґрунтування форм постачання та вибір постачальників. Запаси матеріалів (сировини, палива) і методи їх регулювання.

Економічна сутність якості продукції, її показники і методика їх обчислення. Загальна характеристика і методичні підходи до визначення конкурентоспроможності продукції (послуг).

Система забезпечення якості і конкурентоспроможності продукції (послуг). Стандартизація і сертифікація продукції. Державний нагляд за якістю. Технічний контроль якості продукції (послуг) на підприємстві, його організація, форми і методи. Економічна відповідальність підприємства за якість продукції (послуг).

Поняття та місце виробничої і соціальної інфраструктури. Складові елементи виробничої інфраструктури.

Розділ 11. Собівартість і ціни на продукцію (послуги)

Загальна характеристика поточних витрат підприємства, пов'язаних з проектуванням (технічним вдосконаленням), виготовленням і реалізацією продукції (послуг) на ринку.

Собівартість продукції як синтетичний показник ефективності виробництва. Характеристика і класифікація витрат на виробництво. Розподіл витрат на постійні та змінні.

Узагальнення витрат підприємства у кошторисі витрат на виробництво. Кошторис витрат: складові елементи, обчислення їх величини, загальний порядок складання.

Визначення собівартості окремих виробів. Статті калькуляції одиниці продукції (роботи, послуги). Методика їх обчислення. Проблеми і напрямки удосконалення калькулювання.

Методи визначення собівартості товарної продукції на основі калькуляції окремих виробів, кошторису витрат, розрахунків впливу окремих техніко-економічних факторів на динаміку собівартості.

Економічна сутність та види цін на продукцію (послуги) підприємства. Цінова політика підприємства за умов ринкових відносин. Методи визначення цін на виготовлену продукцію (надання послуг).

Розділ 12. Фінансові результати та ефективність діяльності підприємства

Фінансові результати як критерій досягнення мети підприємства. Показники фінансових результатів і фінансово-господарського стану підприємства. Джерела інформації для проведення оцінки фінансово-господарського стану підприємства.

Прибуток і доход як основні показники фінансових результатів діяльності підприємства. Класифікація доходу та прибутку, особливості їх обчислення. Джерела формування прибутку підприємства. Алгоритм формування чистого прибутку підприємства. Взаємозв'язок обсягів виробництва, собівартості та прибутку. Проблеми підвищення прибутковості підприємства. Методика оцінки фінансово-господарського стану підприємства майнового стану підприємства. Показники оцінки ліквідності активів та платоспроможності підприємства, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності.

Розділ 13. Стратегічне управління підприємством

Ринковий простір і мікросередовище функціонування підприємства. Загальна характеристика ринку, його складових елементів та структури.

Загальна характеристика макросередовища господарювання в Україні. Мікросередовище, його суб'єкти (постачальники ресурсів, споживачі продукції, посередники, конкуренти) і особливості їх впливу на інноваційно-інвестиційну діяльність підприємств та організацій.

Визначення стратегічного управління: порівняльний аналіз та висновки. Трактуювання сутності стратегічного управління та форм його у фаховій літературі. Підходи щодо трактування сутності стратегічного управління.

Логічна модель механізму стратегічного управління підприємства. Характеристика елементів моделі механізму стратегічного управління.

Умови трансформації традиційного управління в стратегічне управління.

Формування стратегічних альтернатив розвитку підприємства.

Проблема безперервного розвитку та шляхи її вирішення на рівні підприємства. Сутність управлінської концепції сучасного розвитку підприємства. Система управління, орієнтована на підтримку рівноваги між середовищем, характером і результатами діяльності підприємства.

Найбільш розповсюджені у світовій практиці типи стратегій (росту, органічного росту, згорання діяльності або виходу з бізнесу, комбіновані з вище перерахованих).

Відмінності між типами стратегій та альтернативними стратегіями. Структура та зміст портфеля альтернативних стратегій. Оцінка альтернативних стратегій на основі матриці «товар-ринок».

Розділ 14. Вибір і розробка стратегії підприємства

Головне стратегічне завдання підприємства в умовах ринкової системи господарювання. Рефлексивний метод визначення способу дій підприємства. Логічний інкременталізм. Проблеми формування стратегії. Унікальність стратегії підприємства. Головний критерій якості діючої стратегії підприємства. Заходи

щодо проведення дослідження та оцінки стратегії. Методи формування складу показників оцінки стратегії, що реалізується. Нормативна структура темпів росту показників розвитку підприємства.

Система факторів вибору стратегії підприємства. Вибір стратегії на основі обов'язкових критеріїв. Основні етапи процесу вибору стратегії. Аналіз портфеля бізнесів при виборі стратегії підприємства. Матриця вибору стратегій підприємства Томпсона і Стрікланда. Параметри вибору стратегії відповідно матриці «товаринок». Процес формування стратегії на основі аналізу конкуренції та стратегічного позиціонування. Оцінка вибраної стратегії. Підходи до розробки стратегій. Стандартні рішення при розробці стратегії підприємства. Нестандартні ситуації. Процедури розробки стратегії. Моделі «продукт-ринок», «частка ринку-ріст ринку». «привабливість ринку – переваги в конкуренції» тощо. Розробка стратегічних планів.

Розділ 15. Корпоративне управління

Економічна природа корпоративного управління. Корпоративні права як об'єкт управління. Суб'єкти та об'єкти корпоративного управління. Структурні елементи корпоративного управління. Інсайдерська та аутсайдерська системи корпоративного управління. Сучасні моделі корпоративного управління (англо-американська, німецька та японська). Принципи та функції корпоративного управління. Публічні та приватні акціонерні товариства. Шляхи формування акціонерного капіталу. Акції, їх види та особливості обігу. Сутність депозитарної системи та електронного обігу акцій. Економічна роль та види фінансового посередництва. Обмеження діяльності фінансових посередників. Стан фінансового посередництва в корпоративному секторі України.

Основні організаційні форми фінансового посередництва. Інвестиційні компанії. Інвестиційні фонди. Довірчі товариства. Особливості реалізації акціонерами управлінських функцій. Організаційні засади проведення загальних зборів. Компетенція загальних зборів. Організаційно-функціональна структура управління акціонерним товариством у період між загальними зборами. Роль і функції наглядових рад. Виконавчі органи в акціонерних товариствах. Особливості організаційної структури управління в товариствах з обмеженою відповідальністю. Управління акціонерним капіталом. Первинне розміщення акцій (ІРО), фондові індекси та ринкова капіталізація. Реорганізації та ліквідація акціонерних товариств.

Суть корпоративної культури. Взаємозв'язок організаційної та корпоративної культури. Основні елементи корпоративної культури. Корпоративна культура як об'єкт цілеспрямованої управлінської діяльності. Корпоративна соціальна відповідальність.

Розділ 16. Реструктуризація підприємств у сучасних умовах

Сутність реструктуризації, основні підходи до процесу реструктуризації у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі.

Теоретико-методологічне обґрунтування та методичне забезпечення реструктуризації. Зовнішні й внутрішні передумови для проведення реструктуризації підприємств. Суб'єкти здійснення реструктуризації у залежності від форм власності та організаційно-правових форм підприємств. Реструктуризація в системі корпоративного управління.

Реструктуризація як основна ланка антикризового управління підприємством. Основні форми реорганізації підприємств. Злиття, поглинання, виділення,

приєднання, перетворення. Реструктуризація боргів підприємства. Корпоративна, організаційна, фінансова, техніко-технологічна, (виробнича) реструктуризація. Оперативна й стратегічна реструктуризація. Реформування форми власності підприємства. Створення нової бізнес системи на підприємстві. Короткострокова (пасивна) та довгострокова (активна) реструктуризація. Продуктово-виробнича й організаційно-управлінська реструктуризація. Оперативна реструктуризація підприємства в сучасних умовах. Вдосконалення виробничої діяльності підприємства. Аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства. Реінжинірінг бізнес-процесів в сучасних умовах.

Санація підприємства в системі реструктуризації. Банкрутство підприємства. Методи прогнозування банкрутства: модель Альтмана (Z-модель), модель Аргенті (А-модель), модель Спрінгейта, інші методи та підходи. Робота з персоналом у системі заходів по реструктуризації. Соціальні наслідки та результати реструктуризації.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андреюк Н.В. Мікроекономіка. Навчальний посібник. - К.: «Кондор», 2006. – 176 с.
2. Базилевич В. Д., Филюк Г. М. Природні монополії: монографія. – К.: Видавництво «Знання», 2006. – 367 с.
3. Баюра Д.О. Корпоративне управління. Навчально-методичний комплекс для студ. екон. спец. К.: ВПЦ «Київський університет», 2012. – 51 с.
4. Баюра Д.О. Реструктуризація підприємств. Навчальний посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – 209 с.
5. Баюра Д.О. Система корпоративного управління в Україні: стан та перспективи розвитку: монографія К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 288 с.
6. Бутенко Н.В. Маркетинг: Підручник. - К.: Атіка, 2006. – 300 с.
7. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 488 с.
8. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
9. Гриньова В.М., Салун М.М. Організація виробництва: Підручник.–К.:Знання, 2009.–582 с.
10. Грішнова О.А. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: Монографія / Лич В.М., Бондар І.К., Лютий І.О., Грішнова О.А. та ін. За ред. В.М. Лича – К.: КНУБА, 2009. – Ч. I – 224 с., – Ч. II – 236 с.
11. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносини: Підручник. 5-те видання, оновлене. – К.: Вид-во «Знання», 2011. – 390 с.
12. Економіка підприємства: Підручник / За ред. А.В. Шегди. – К.: Знання, 2006. – 614 с.
13. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 8-ме вид., перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2012. – 702 с.
14. Євтушевський В.А., Ковальська К.В. Стратегія корпоративного управління К.: Знання, 2007. –287 с.
15. Євтушевський В.А. Корпоративне управління. Підручник. – К.: Знання, 2006. – 406 с.
16. Иванов И.Н. Организация производства на промышленных предприятиях: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 352 с.
17. Ігнатюк А.І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрямки регулювання. Монографія. – К.: ННЦ 1АЕ, 2010. – 465 с.
18. Корпоративный менеджмент: учеб. пособ. для вузов. / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге, В.И. Шейн. – М.: Омега-Л, 2010. – 784 с.
19. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія і практика: підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 359 с.
20. Маркетинг : підручник / [Старостіна А.О., Длігач А.О., Гончарова Н.П., Крикавський Є.В. та ін.] ; за заг. ред. А.О. Старостіної. – К.: Знання, 2009. –1070 с.

21. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджена наказом Міністерства фінансів України 14.02.2006 № 170 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06>.
22. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України 19.01.2006 № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854.
23. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид., пероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 680 с.
24. Мостенська Т.Л. Корпоративне управління: підруч./ Т.Л. Мостенська, В.О. Новак, М.Г. Луцький. - 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Каравела, 2011. – 400 с.
25. Онищенко В.О., Редкін О.В., Старовірець А.С., Чевганова В.Я. Організація виробництва: Підручник. – К.: Лібра, 2008. – 360 с.
26. Організація виробництва: Підручник / За заг. ред. П.В. Круша, В.І. Подвігіної, В.О. Гулевич. – К.: Каравела, 2010. – 536 с.
27. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
28. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку №№ 1-35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
29. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р., № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
30. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Закон України від 30 червня 1999 р. № 784-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
31. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р., № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
32. Про оплату праці: Закон України від 20 квітня 1995 р. №144/95ВР // Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22 травня 1997 р. №283/97 ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
33. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: Монографія / Колот А.М., Грішнова О.А. та ін. – К.: КНЕУ, 2012. – 397 с.
34. Филюк Г.М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 404 с.
35. Черваньов Д. Менеджмент. Терміни, тести, вправи, завдання, навчальні конкретні ситуації, проблематика курсових, випускних, дисертаційних робіт. / Черваньов Д. Підручник – К.: Кондор, 2011. – 853 с.
36. Шегда А.В., Харченко Т.Б., Сагайдак Ю.В., Пашнюк Л.О. Економіка підприємства: збірник тестів і задач: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури 2010. – 240 с.
37. Шегда А.В., Голованенко М.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління / Навч. Посібник. – К.: Видавництво «Знання», 2009. – 271 с.
38. Шегда А.В. Менеджмент: підручник. – К.: Знання, КОО. – 2005. – 538 с.
39. Шегда А.В. Стратегічне управління: Підручник. – К.: ВПЦ «Університет», 2009. – 304 с.
40. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua.
41. Цінні папери: підручник / В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін., за ред. В.Д. Базилевича. – К.: Знання, 2011. – 1094 с.
42. Brigham E.F., Gapenski L.C. Financial Management. Theory and Practice. Ninth Edition. – Chicago, N.Y. etc.: The Dryden Press. – 1999.
43. Elhanan Helpman, Gene M. Grossman Managerial Incentives and the International Organization of Production. - Cambridge University Press, 2002.
44. Hanson, Gordon H., Mataloni, Raymond J. and Slaughter, Matthew J. Vertical Specialization in Multinational Firms. - University of California, San Diego, 2002.

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ"

Програму вступних випробувань в аспірантуру розроблено з урахуванням вимог навчального плану підготовки докторів філософії у галузі *в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю 051 Економіка* за освітньо-науковою програмою «*Статистичний аналіз*».

Програма вступного іспиту до аспірантури за освітньо-науковою програмою «*Статистичний аналіз*» має комплексний характер і включає завдання з чотирьох модулів:

1. Теорія статистики.
2. Економічна та соціальна статистика.
3. Статистичне моделювання та прогнозування.
4. Демографічна статистика.

Формою проведення вступного іспиту до аспірантури освітньо-науковою програмою «*Статистичний аналіз*» є письмовий екзамен.

МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ СТАТИСТИКИ

Тема 1. Методологічні засади описової статистики

Предмет статистики, його особливості. Основні категорії статистики. Статистичні ознаки, їх форми подання та варіація, шкали вимірювання. Закономірності масових процесів, їх види, механізм формування. Особливості статистичної методології, етапи статистичного дослідження. Сучасна стратегія розвитку державної статистики. Задачі Державної служби статистики. Провідні міжнародні статистичні організації, їхня роль в управлінні соціально-економічними процесами.

Сутність статистичного спостереження. Програмно-методологічні та організаційні питання плану. Організаційні форми статистичного спостереження. Види спостережень за ступенем охоплення сукупності та часом реєстрації фактів. Способи спостереження. Помилки спостереження, контроль та відновлення даних.

Суть статистичного зведення як методу систематизації статистичних даних, його завдання. Статистичні класифікації, принципи їхньої побудови. Гармонізація національних і міжнародних класифікаторів. Аналітичні функції та види статистичних групувань. Порядок побудови статистичних групувань. Способи перегрупування даних. Статистичні таблиці, їхні види та правила побудови. Види статистичних графіків.

Сутність та аналітична роль статистичних показників. Абсолютні статистичні величини, одиниці їх вимірювання. Балансова форма обліку абсолютних величин. Відносні величини, їх види за аналітичною функцією.

Середні величини, їх види, умови наукового застосування. Середня арифметична: проста і зважена форма, обчислення середньої за агрегованими даними. Логічна форма та математичні властивості середньої арифметичної. Середня гармонічна. Особливості використання середньої хронологічної та середньої геометричної. Середній центрований бал. Суть і методика розрахунку багатовимірної середньої, способи стандартизації показників.

Ряди розподілу та їхні види. Частотний аналіз ряду розподілу. Графічне зображення дискретних та інтервальних рядів з рівними і нерівними інтервалами. Кумулята і огіва: особливості побудови і практичного застосування. Характеристики центру розподілу: середня, мода, медіана, їх взаємозв'язок. Квантілі розподілу, їх роль в аналізі закономірностей розподілу.

Абсолютні міри варіації: варіаційний розмах, середнє лінійне та середнє квадратичне відхилення. Коефіцієнти варіації, їх роль у статистичному аналізі. Математичні властивості дисперсії. Види дисперсій та їх взаємозв'язок. Правило декомпозиції (розкладання) дисперсій. Характеристики форми розподілу: коефіцієнти асиметрії та ексцесу. Центральні моменти розподілу. Оцінювання істотності коефіцієнтів асиметрії та ексцесу.

Аналіз нерівномірності розподілу, характеристики диференціації. Коефіцієнти локалізації та концентрації. Побудова та практичне застосування кривої Лоренца. Використання коефіцієнтів нерівномірності розподілу в аналізі життєвого рівня населення (коефіцієнт децильної диференціації населення за доходами, коефіцієнт фондів, коефіцієнт Джині).

Оцінювання подібності структур різних сукупностей. Оцінювання інтенсивності структурних зрушень.

Тема 2. Вибірковий метод. Перевірка статистичних гіпотез

Сутність вибіркового методу спостереження, причини й умови його застосування. Наукові принципи випадкового добору, основа вибірки. Точність вибірових оцінок, стандартна похибка як міра точності вибірових даних. Гранична похибка вибірки, довірчі межі середньої і частки. Поширення результатів вибіркового обстеження на генеральну сукупність.

Види вибірки і способи, що забезпечують її репрезентативність. Основні способи формування вибірових сукупностей. Визначення мінімально достатнього обсягу вибірки.

Сутність статистичної гіпотези, теоретичне і практичне значення її перевірки. Види статистичних гіпотез: параметричні і непараметричні, прості і складні. Послідовність перевірки статистичних гіпотез. Помилки при перевірці гіпотез: першого і другого роду. Статистичні критерії. Двовибіркові t-критерії: з однаковими дисперсіями, парний t-критерій. Область припустимих значень і критична область. Перевірка гіпотез щодо середніх величин і стосовно часток. Перевірка гіпотез про істотність розбіжностей між дисперсіями. Тестування гіпотез у середовищі *EXCEL*.

Задачі моделювання рядів розподілу, емпіричні і теоретичні розподіли. Апроксимація розподілу, етапи перевірки гіпотези на відповідність емпіричного розподілу теоретичному. Добір функції кривої розподілу та визначення її параметрів. Функція нормального розподілу. Апроксимація на основі інтегрального рівняння кривої нормального розподілу. Практика застосування логнормального розподілу та розподіл Пуассона. Апроксимація асиметричних розподілів по функції Максвелла.

Статистичні критерії перевірки гіпотез на відповідність теоретичному розподілу. Критерій узгодженості Пірсона (χ^2). Перевірка гіпотез на підставі кумулятивних частот, критерій Колмогорова (λ). Умови застосування критерію Романовського.

Тема 3. Методологія параметричної та непараметричної аналітичної статистики

Суть та види взаємозв'язків. Методи вимірювання взаємозв'язків. Завдання статистики при вимірюванні кореляційного зв'язку. Емпірична і теоретична лінії регресії, точкові оцінки лінії регресії. Оцінка ефектів впливу. Оцінювання щільності кореляційного зв'язку за даними аналітичного групування. Перевірка істотності зв'язку за допомогою кореляційного відношення та F – критерію Фішера.

Регресійний аналіз взаємозв'язку, умови та обмеження його використання. Обґрунтування функціонального виду рівняння регресії. Парна лінійна регресія, суть коефіцієнтів регресії. Перевірка істотності коефіцієнта регресії у малих вибірках. Оцінка відносного ефекту впливу. Оцінювання щільності кореляційного зв'язку на основі рівняння регресії: коефіцієнти кореляції і детермінації. Перевірка істотності кореляційного зв'язку. Множинна регресія в аналізі взаємопов'язаних соціально-економічних явищ і процесів. Бета-коефіцієнти. Регресійний аналіз у середовищі *EXCEL*.

Таблиця взаємної спряженості як інформаційна база вимірювання стохастичного зв'язку. Особливості аналізу таблиць спряженості, вимірювання щільності і перевірки істотності зв'язку. Коефіцієнти взаємної спряженості Чупрова і Крамера, умови їх використання. Коефіцієнти асоціації і контингенції. Коефіцієнт відношення шансів, сфера використання. Рангова кореляція: коефіцієнти кореляції Спірмена і Кендела. Оцінка множинної рангової кореляції за допомогою коефіцієнта конкордації.

Тема 4. Методологія аналізу динаміки: аналіз тенденцій розвитку, коливань та сталості рядів динаміки; індексний метод

Суть та елементи ряду динаміки, методологічні принципи аналізу динамічних рядів. Прийоми змикання уривистих динамічних рядів. Види динамічних рядів. Середній рівень в моментних та інтервальних рядах з однаковим та різним інтервалом. Абсолютні та відносні характеристики інтенсивності динаміки, їх взаємозв'язок. Середній абсолютний приріст і середній темп приросту. Оцінка прискорення (уповільнення) зміни. Порівняльний аналіз динамічних рядів: коефіцієнти випередження та еластичності, їх суть, умови використання. Аналіз тенденцій розвитку та прогнозування. Компоненти динамічного ряду: тенденції, сезонні, циклічні і випадкові коливання. Суть тенденції розвитку, методи виявлення та аналізу. Спрощені методи екстраполяції на підставі: стаціонарного ряду, середніх показників. Укрупнена та ковзна середні. Трендові рівняння: поліноми і експоненти. Критерії добору функціонального виду кривої, інтерпретація параметрів. Екстраполяція трендів як метод прогнозування. Довірчі інтервали прогнозу на підставі рівняння тренду. Інтерполяція як прийом відновлення динамічних рядів.

Сезонні коливання. Параметри сезонних коливань. Сезонна хвиля, порядок її обчислення: індекси сезонності, амплітуда коливань, середнє лінійне та квадратичне відхилення індексів сезонності. Вимірювання сезонних коливань за наявної тенденції. Визначення прогнозу, скоригованого на сезонність. Графічне зображення сезонних коливань у середовищі *EXCEL*. Кореляція динамічних рядів. Автокореляція та способи її усунення: спосіб різницевого перетворень – різниці

першого та другого порядку; спосіб відхилення від тренду – кореляція залишкових величин.

Суть та функції індексів в аналізі соціально-економічних явищ. Індивідуальні та зведені індекси. Індекси прямих та обернених показників. Принципи побудови зведених індексів. Агрегатна форма індексів як основна. Взаємозв'язок спряжених індексів. Розкладання абсолютного приросту результативного показника за факторами. Моніторинг динаміки соціально-економічних явищ за допомогою індексних рядів. Ланцюгові і базисні індекси із постійними та змінними вагами. Багатофакторні індексні моделі. Середньозважені індекси, умови їхнього використання. Індекси середніх величин: змінного складу, фіксованого складу і структурних зрушень; їх взаємозв'язок. Територіальні індекси, правила їхньої побудови. Обґрунтування вибору сумірників та ваг.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Єріна А.М., Пальян З.О. Статистика: підручник /А.М.Єріна, З.О.Пальян. – К: КНЕУ, 2010. – 351 с.
2. Єріна А.М., Пальян З.О. Теорія статистики: практикум /А.М.Єріна, З.О.Пальян.– 6-те вид., стер .– К: Товариство “Знання”, 2008. – 255 с.
3. Ковтун Н.В. Теорія статистики: курс лекцій, практикум / Н.В.Ковтун. – К .: ІМЕКС, 2007. – 276 с.
4. Ковтун Н.В. Теорія статистики: підручник / Н.В.Ковтун. – К .: Знання, 2012. – 399 с.
5. Мармоза А.Т. Теорія статистики. Навчальний посібник.: Ельга. Ніка-Центр, 2003. – 392. с.
6. Моторин Р.М., Чекотовський Е.В. Статистика для економістів: навч. посіб. / Р.М.Моторин, Е.В. Чекотовський – К.: Знання, 2009. – 430 с. + компакт-диск.
7. Статистика: підручник / С.С. Герасименко та ін. – 2-ге вид. перероб. і доп.– К: КНЕУ, 2000. – 467 с.
8. Статистика: учебник / И.И. Елисеева [и др.]; под ред.И.И. Елисеевой. – М.: Проспект, 2011. – 448 с.
9. Сайт Держкомстату України: Стратегія розвитку державної статистики на період до 2012 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.

Додаткова:

1. Вернадський І. Витоки. Творча спадщина у контексті економічної думки в Україні / за ред.В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2009. – 862 [2] с. – (Славетні постаті).
2. Слущкий Є.Є. Визнання. Творча спадщина з погляду сучасності: монографія / За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 292с .
3. Пасхавер И.С. Закон больших чисел и статистические закономерности / И.С.Пасхавер . – М.: Статистика, 1974. – 206 с.
4. Сайт Держкомстату України: План дій Україна-ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.
5. Сайт Держкомстату України: Державна програма переходу на міжнародну систему обліку і статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.

МОДУЛЬ 2. ЕКОНОМІЧНА ТА СОЦІАЛЬНА СТАТИСТИКА

Тема 1. Статистичний інструментарій макроекономічного аналізу (СНР). Аналіз взаємозв'язків між основними макроекономічними інструментами. Міжнародні співставлення

Основні концепції побудови СНР, загальна характеристика СНР, система показників, що використовуються в СНР. Методологічні підходи до побудови системи національних рахунків. Методичні засади та методики викладення результатів економічних операцій в СНР. Класифікації та групування в системі національних рахунків. Зміст та структура версії СНР, що використовується в Україні. Класифікація рахунків СНР, їх змістовне навантаження. Використання системи національних рахунків в макроекономічному аналізі і прогнозуванні.

Поняття і структура таблиць «Витрати-випуск». Загальна схема таблиць «Витрати-випуск». Головне рівняння таблиці «Витрати-випуск». Види таблиць «Витрати-випуск» за класифікаційними ознаками. Схема й аналітичні можливості балансу пропозиції та використання ресурсів.

Класифікація населення за статусом зайнятості в СНР. Визначення економічно активного населення, зайнятих і безробітних у СНР.

ВВП як об'єкт статистичного вивчення. Поняття чистого внутрішнього продукту. Виробничий метод розрахунку ВВП. Розподільчий метод розрахунку ВВП. Розрахунок ВВП методом кінцевого використання. Методи переоцінки ВВП у порівнянні ціни. Дефлятор ВВП. Статистичні методи оцінки та аналізу показників валового внутрішнього продукту та національного доходу. Методики оцінювання рівня «тіньової» економіки у ВВП України. Методика розрахунку національного доходу. Показники продукту, що розраховують в інших країнах світу.

Національне багатство в системі СНР, його склад, структура, динаміка. Класифікація складових національного багатства. Методи оцінки складових національного багатства. Баланс активів і пасивів СНР як джерело для розрахунку національного багатства. Показники стану та використання окремих елементів національного багатства. Склад природних ресурсів, показники запасів та їх використання. Статистика навколишнього середовища, її завдання.

Необхідність статистичного вивчення взаємозв'язків між макроекономічними інструментами. Взаємозв'язки між платіжним балансом і рахунками СНР. Взаємозв'язки між грошово-кредитним сектором і платіжним балансом. Взаємозв'язки між статистикою державних фінансів та іншими макроекономічними інструментами. Взаємозв'язки між грошово-кредитною сферою та іншими макроекономічними інструментами. Схема аналізу фінансових потоків.

Організація Міжнародних програм співставлення. Поняття паритету купівельної спроможності. Проект міжнародних співставлень (ПМС). Структура груп країн в проекті міжнародних співставлень. Методологія міжнародних співставлень. Узгодженість цін і даних про витрати. Поняття дезагрегації. Основні агрегати в ПМС. Метод ЕКШ. Методи екстраполяції результатів ПМС.

Тема 2. Методологія та організація статистичного вивчення фінансового сектору на різних рівнях її функціонування

Предмет і метод статистики фінансів як галузі економічної науки. Основні завдання статистики при проведенні статистичного аналізу фінансової сфери. Правила побудови та інформаційне забезпечення системи показників статистики фінансів. Принципи побудови класифікацій і групувань, що застосовуються у фінансовій статистиці. Організаційні аспекти статистики фінансів в сучасних умовах. Поняття грошового обігу і задачі його статистичного вивчення. Система показників грошового обігу. Купюрна побудова грошової маси. Швидкість обігу грошової маси. Прогнозування необхідного обсягу грошової маси. Еквівалентність дискретних простих ставок. Поняття кредиту і задачі його статистичного вивчення. Основні класифікації. Система показників статистики кредиту. Засоби аналізу кредитних операцій. Статистичні засоби вивчення ефективності кредитних операцій. Аналіз взаємозв'язку оборотності короткострокового кредиту із сукупною оборотністю оборотних коштів. Класифікація фінансової звітності. Структура фінансової звітності. Основні вимоги до підготовки та представлення фінансової та статистичної звітності. Основні класифікатори і довідники, що використовують при складанні форм звітності. Основні форми звітності та порядок їх подання. Види фінансових показників, їх призначення. Система абсолютних фінансових показників. Система відносних фінансових показників. Статистичні засоби вивчення фінансової стійкості. Державний бюджет як основний фінансовий план країни, завдання його статистичного вивчення. Бюджетна класифікація. Система показників статистики державного бюджету. Засоби аналізу статей державного бюджету. Джерела інформації про державний бюджет. Основні показники статистики державного бюджету. Аналіз джерел фінансових ресурсів і їх використання. Характеристика зв'язку показників держбюджету з найважливішими макроекономічними показниками.

Тема 3. Організаційні засади та методи статистичного аналізу сектору операцій решти світу. Методологія статистичного вивчення зовнішньоекономічної діяльності за даними платіжного балансу

Зовнішня торгівля як об'єкт статистичного вивчення. Система показників зовнішньої торгівлі. Поточні рахунки решти світу. Статистичне вивчення зовнішньоторговельного обороту країни. Використання індексного методу в статистиці зовнішньої торгівлі. Показники ефективності зовнішньої торгівлі. Методичне забезпечення статистичного аналізу обсягу, структури та збалансованості зовнішньої торгівлі. Система показників включення економіки у світову економіку та міжнародну торгівлю. Особливості використання індексного методу у статистичному аналізі динаміки зовнішньої торгівлі.

Платіжний баланс як інструмент макроекономічного фінансового аналізу. Особливості методології складання платіжного балансу. Інформаційне забезпечення складання платіжного балансу, структура інформаційних потоків. Теоретична основа класифікацій платіжного балансу. Методологічні засади відображення операцій в платіжному балансі, їх відмінність від СНР. Момент спостереження, ціни та валютна одиниця обліку в платіжному балансі. Рахунок поточних операцій. Узгодженість платіжного балансу й системи національних рахунків. Рахунок операцій з капіталом та фінансовими інструментами. Методи оцінки товарів в міжнародній торгівлі. Система показників, що використовується в

аналізі рівноваги платіжного балансу. Статистичний аналіз платоспроможності країни за даними платіжного балансу. Узгодженість платіжного балансу і системи національних рахунків. Показники зовнішньоторгового балансу та їх аналіз. Інші компоненти платіжного балансу. Поняття Міжнародної інвестиційної позиції.

Тема 4. Методологія статистики та практика статистичного аналізу рівня життя населення

Рівень життя як економічна категорія та індикатор рівня економічного розвитку країни. Система індикаторів життєвого рівня населення, принципи, що покладені в основу формування блоків життєвого рівня. Система статистичної інформації для оцінювання рівня матеріальної забезпеченості. Методологія статистичного оцінювання рівня матеріальної забезпеченості. Джерела і структура доходів населення. Принципи, що покладаються в основу класифікації доходів та витрат населення. Система показників номінальних та реальних доходів населення. Методика аналізу ступеня диференціації населення за рівнем доходів, коефіцієнт Джині. Статистичне вивчення бюджетів домашніх господарств. Статистичне оцінювання рівня диференціації витрат населення. Система соціальних індикаторів життєвого рівня населення. Методологія оцінювання соціально-політичної напруги. Методологічні особливості статистичного оцінювання рівня життя населення на основі узагальнюючих показників.

Екстенсивний та інтенсивний аналіз зайнятості населення та безробіття. Джерела інформації про зайнятість населення. Статистичні показники оплати праці. Індекси оплати праці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Економічна статистика: підручник: у 2 ч. – Ч. 1. Макроекономічна статистика / [І. Г. Манцуров, А.М. Єріна, О.К. Мазуренко та ін.]; за наук. Ред. чл.-кор.НАНУ І. Г. Манцура. – К.: КНЕУ, 2013. – 325, [3] с..
2. Єріна А.М., Мазуренко О.К., Пальян З.О. Економічна статистика: Практикум. – К.: ТОВ „УВПК „Екс об”, 2010. – 232 с.
3. Моторина Т.М., Моторин Р.М.. Національне рахівництво: навчальний посібник /Т.М. Моторина, Р.М. Моторин. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 196 с.
4. Фінансова статистика : підручник / Н. В. Ковтун, Е. В. Галицька, О. К. Примерова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – 623 с.
5. Экономическая статистика. 2-ге изд., доп.: Учебник / Под ред. Ю.Н. Иванова. – М.: ИНФРА-М, 2012. – 480 с.

Додаткова:

1. Економічна статистика: Навч. посіб. / За науковою редакцією доктора економічних наук Р. М. Моторина – К.: КНЕУ, 2004. – 359 с.
2. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С., Ковтун Н.В. Вимірювання якості життя в Україні. Аналітична доповідь //Е.М. Лібанова, О.М. Гладун, Л.С. Лісогор, Ковтун Н.В.-К.: Ін-т демогр. та соц. досл. НАН України, 2014. – 48 с.
3. Методологічні положення зі статистики / Держ. ком. статистики України. – К.: ЗАТ "Август", 2002. – Вип. I / Редкол.: О.Г. Осауленко (голова) та ін. – 502 с.
4. Остапчук Ю.М., Михайлов В.С. Перспективи впровадження індексів зовнішньої торгівлі в Україні // Статистика України. – К.: ІВЦ Держкомстату України. – 2005. – № 2 (29). – С. 24-26.
5. Парфенцева Н. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: Впровадження й використання. – К.: Основи, 2000. – 351 с.
6. Сайт Держкомстату України: Статистична інформація. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.

7. Сайт Держкомстату України: План дій Україна – ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.
8. Сайт Держкомстату України: Державна програма переходу на міжнародну систему обліку і статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.
9. Сайт Держкомстату України: Стратегія розвитку державної статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з титул. екрана.
10. Сайт лига бизнесинформ : Закон України «Про державну статистику» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.liga.net.> – Назва з титул. екрана.

МОДУЛЬ 3. СТАТИСТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Тема 1. Методологічні засади статистичного моделювання: моделі багатовимірної класифікації, функціональні та стохастичні моделі

Методологічні засади багатовимірної класифікації. Відстань як міра подібності об'єктів. Види відстаней. Міри подібності багатовимірного простору. Оцінювання латентних явищ за допомогою інтегральних показників. Суть та функції інтегральних оцінок (рейтингів), їх види, етапи конструювання та сфера використання. Типологія на основі інтегральних оцінок.

Кластерні процедури класифікації. Ієрархічні кластер-процедури Дендрограми. Кластеризація за алгоритмом пошуку згущення об'єктів. Метод *k*-середніх. Функціонал якості класифікації. Класифікація на основі дискримінантної функції (два класи). Аналітична роль відстані Махаланобіса. Використання дискримінантних функцій в прогнозуванні.

Зміст і оцінювання параметрів регресійної моделі. Формування ознакової множини моделі. Специфікація моделей. Алгоритми побудови регресійних моделей. Логіко-статистичні передумови регресійного моделювання. Оцінка адекватності моделей реальному процесу. Аналітичні і прогнозні можливості лінійних регресійних моделей. Оцінка ступеня використання об'єктивних можливостей та резервів.

Регресія на змішаних факторних множинах і згрупованих даних. *Dummy*-змінні, їх властивості. Зміст параметрів при *dummy*-змінних. Специфікація моделей. Адаптація регресійної моделі до неоднорідних сукупностей. Змінні взаємодії. Специфікація моделей *dummy*-змінними і змінними взаємодії. Регресія на комбінаційних групуваннях: формування інформаційної бази моделі, інтерпретація параметрів. Поєднання моделей регресійного і дисперсійного аналізу, зміст параметрів моделі. Перехід до центрованих ефектів впливу факторів. Модель стандартизованих групувань. Стандартизовані середні і центровані ефекти впливу, методика їх визначення. Аналітичні можливості моделі стандартизованих групувань. Використання *dummy*-змінних для описування і прогнозування тенденції за даними «розірваних» динамічних рядів.

Тема 2. Методологічні засади статистичного прогнозування тенденцій розвитку

Динамічність та інерційність розвитку. Типи економічної динаміки. Методологічні засади моделювання динаміки. Трансформації часових рядів. Декомпозиція часового ряду. Трендові моделі: поліноми, експоненти. Обґрунтування типу моделі, перевірка її адекватності. Оцінка параметрів трендових моделей. Екстраполяція тренду як метод прогнозування. Етапи розробки

та верифікації прогнозів, визначення довірчих меж. Ретроспективна оцінка точності та надійності прогнозів.

Особливості моделювання процесів з ефектом насиченням. Зміст параметрів і сфери використання таких моделей як: модифікована експонента, крива Гомперца, логістична крива (Перла-Ріда). Оцінювання параметрів моделей методом «трьох сум». Практика моделювання процесів, пов'язаних з розвитком популяцій, ринкових та інноваційних процесів.

Суть і процедури згладжування динамічних рядів. Ковзна і адаптивна середні. Середні з експоненційно розподіленими вагами, вибір параметра згладжування. Короткострокове прогнозування методом експоненційного згладжування. Використання експоненційних середніх в моніторингу економічної кон'юнктури. Сезонна декомпозиція часового ряду. Тренд-циклічна компонента. Сгладжування і фільтрація сезонних коливань. Аналіз випадкової складової, перевірка адекватності моделі. Гармонійна модель періодичних коливань.

Особливості внутрішньої структури динамічних рядів. Лаги. Автокореляційна функція. Авторегресійне моделювання та прогнозування. Інтегрована модель авторегресії та ковзної середньої (*ARIMA*): ідентифікація моделі, вибір параметрів, прогнозні властивості. Види моделей *ARIMA* для несезонних процесів. Повна сезонна модель *ARIMA*. Сфера використання моделі *ARIMA*.

Суть та основні принципи побудови багатофакторних динамічних моделей. Відображення в них динамічності та інерційності розвитку. Врахування запізнення впливу, лагові зміни. Роль змінних динамічної взаємодії. Особливості оцінки адекватності моделей динаміки, тестування автокореляції залишків. Критерій Дарбіна-Ватсона. Прогнозування на основі багатофакторних динамічних моделей. Нелінійні динамічні моделі. Функції попиту, виробничі функції. Коефіцієнти еластичності. Оцінка впливу екстенсивних та інтенсивних факторів на економічний розвиток. Особливості прогнозування на основі просторово-динамічних рядів. Динамізація просторових моделей. Панельна модель, її структура, аналітичні і прогнозні можливості. Порівняльна оцінка методів багатофакторного прогнозування.

Тема 3. Моделі компонентного аналізу. Структурне моделювання причинних комплексів

Концептуальні засади компонентного аналізу. Модель головних компонент, етапи її побудови. Інформаційна база моделі. Декомпозиція сумарної варіації, факторні навантаження, критерії числа головних компонент, оцінка адекватності моделі. Пошук простої структури моделі шляхом обертання. Вимірювання та ідентифікація головних компонент. Регресія на головних компонентах. Канонічні кореляції.

Причинність і причинний аналіз. Прямий і опосередкований вплив, графічне зображення причинних відношень. Модель як система рівнянь. Методологічні засади структурного моделювання. Системи одночасних рівнянь. Ендогенні та екзогенні змінні. Двоступеневий МНК. Проблеми ідентифікації моделей. Прогнозування на основі системи одночасних рівнянь. Суть рекурентної моделі. Принципи її побудови, інтерпретація параметрів. Методика обчислення та економічна суть повних коефіцієнтів регресії. Використання рекурентних моделей для машинної імітації та прогнозування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування: підр. /А.М.Єріна, Д.Л.Єрін. – К.: КНЕУ, 2014. – 348 с.
2. Халафян А.А. Statistica 6. Статистический анализ данных: Учебник – М.: ООО «Бином-Пресс», 2007. – 512 с.

Додаткова:

1. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування // Навч. пос. –К.:КНЕУ, 2001.–170 с.
2. Боровиков В.П., Боровиков И.П. Statistica. Статистический анализ и обработка данных в среде Windows. – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1998. – 608 с.
3. Боровиков И.П., Ивченко Г.И. Прогнозирование в системе Statistica в среде Windows. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 384 с.
4. Янковой А.Г. Многомерный анализ в системе Statistica: Учебн. пос. – Вип. 1; 2. – Одесса: Optimum. – 2001. – 216 с. (В.1), 325 с. (В.2).

МОДУЛЬ 4. ДЕМОГРАФІЧНА СТАТИСТИКА

Тема 1. Методологічні засади демографічної статистики. Статистичний аналіз відтворення населення

Демографічна ситуація і демографічний процес. Закони населення. Демографічний перехід. Демографічна революція. Депопуляція населення. Сучасні демографічні проблеми світу в цілому і зокрема України. Узагальнююча оцінка людського розвитку країни.

Склад населення за статтю, та його вікова структура. Статеві-вікова піраміда. Тип статево-вікової структури, її еволюція і сучасний стан. Старіння населення, його показники.

Соціально-економічний склад населення. Економічно активне населення, його розподіл за сферами діяльності, рівнем освіти. Статистика розміщення населення. Урбанізація. Поняття смертності. Екстенсивний та інтенсивний аналіз смертності з урахуванням причин смертності. Надсмертність і її вимірювання. Смертність немовлят.

Таблиці смертності, їх суть та основні показники. Середня очікувана тривалість життя, напрямки її статистичного аналізу. Сила смертності, табличний коефіцієнт смертності, коефіцієнт дожиття.

Методи побудови таблиць смертності. Демографічна сітка. Поправка на міграцію. Обчислення імовірності померти у ранньому дитячому віці та для осіб старшого віку.

Типи шлюбності. Екстенсивний та інтенсивний аналіз шлюбності і розлучуваності. Когортний аналіз шлюбності і розлучуваності.

Інтенсивний аналіз народжуваності і плідності. Коефіцієнт сумарної плідності. Аналіз плідності методом реального покоління. Стандартизація загальних коефіцієнтів плідності, індексний аналіз по вікових коефіцієнтів плідності.

Поняття відтворення населення, його показники. Методика обчислення сумарних показників режиму відтворення населення. Нетто- і бруто- коефіцієнти відтворення. Факторний індексний аналіз чистих сумарних коефіцієнтів відтворення. Показники середньої довжини жіночого покоління, приросту населення і співіснування поколінь.

Моделі населення. Стаціонарне і стабільне населення. Теоретичні моделі і реальне населення.

Суть та види міграції. Міграційні потоки та сукупності мігрантів. Демографічний та соціальний склад мігрантів. Джерела статистичної інформації про мігрантів та міграційні потоки. Система статистичних показників міграції. Методи статистичного аналізу міграційних потоків та сукупності мігрантів. Сучасні проблеми статистичного обліку мігрантів. Аналіз інтенсивності міграційних процесів в Україні.

Тема 2. Прогноз чисельності населення. Імітаційне моделювання чисельності та складу населення. Статистичне спостереження населення

Суть і мета перспективних розрахунків населення. Розрахунки населення з постійними і змінним режимом відтворення. Перспективні розрахунки населення за динамічними моделями. Перспективні розрахунки чисельності з урахуванням впливу міграції.

Ретроспективні розрахунки населення за статтю і віком у між переписні періоди.

Визначення існуючих тенденцій розвитку складових процесу відтворення населення (народжуваності та смертності, вікової плідності та міграції); обґрунтування стартових параметрів прогнозу: вид прогнозу (коротко-, середньо-, довгостроковий), змінність або сталість значень демографічних характеристик; здійснення прогнозу та подання результатів в графічній або табличній формі; складання двох альтернативних прогнозів, використовуючи різні сценарії розвитку основних демографічних процесів (падіння рівнів народжуваності чи зростання або уповільнення спаду; подовження чи скорочення середньої тривалості життя тощо) або зміни статеві-вікового складу населення; аналіз та зіставлення результатів моделювання за різними сценаріями прогнозу; подання в письмовій формі результатів аналізу та вихідних графічних і табличних матеріалів.

Переписи населення. Організаційні питання перепису. Програма сучасного перепису населення та порівняння з попереднім. Поточний облік природного та механічного руху населення. Акти громадського стану, місце і програма їх реєстрації.

Вибіркове обстеження населення. Основа вибірки. Одноразові вибіркові обстеження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Пальян З.О. Демографія: навчальний посібник /З.О.Пальян. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. – 222 с.

Додаткова:

1. Демографічна статистика: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення. – К.: КНЕУ, 2003. – 132 с.

2. Демографічний щорічник України. 2005: Стат. зб./ Держкомстат України. К., 2006. – 642 с.

3. Пальян З.О. Демографічна статистика: Навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2009 .

4. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навч. посібн. – К.: КНЕУ, 2005.

5. Статистика: Навчально-методичний посібник / Галицька Е.В., Ковтун Н.В., Моторіна Т.М., Євсєєнко О.Ф., Шморґун Н.П., Волохова Л.Ф. – К.:ВПЦ Київський університет, 2002. – 232с.

6. Статистика: Підручник / С.С.Герасименко та ін. – К: КНЕУ, 2006, – 468 с.

7. Статистика життєвого рівня населення України: Стат. сб./ Держкомстат України. К., 2006. – 242 с.

8. Стеценко С.Г. Демографічна статистика: Підручник. – К.: Вища шк., 2005. – 415 с.

ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ"

Програма вступного іспиту до аспірантури за спеціальністю 051- Економіка за освітньо-науковою програмою «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» складається з 3-ох модулів:

1. Економіко-математичні методи:

- 1.1. Математичні методи дослідження операцій в економіці.
- 1.2. Економетричні методи аналізу та прогнозування в економіці.

2. Математичне моделювання економіки:

- 2.1. Моделювання мікроекономічних процесів.
- 2.2. Моделювання макроекономічних процесів.
- 2.3. Моделювання економіки в умовах ризику та невизначеності.
- 2.4. Моделі економічної динаміки.
- 2.5. Моделювання економічної безпеки.

3. Інформаційні технології в економіці:

- 3.1. Інформаційні системи в економіці.
- 3.2. Системи підтримки прийняття рішень.
- 3.3. Електронна комерція.

Модуль 1.

Економіко-математичні методи

1.1. Математичні методи дослідження операцій в економіці

Дослідження операцій (ДО), як науковий напрям, що займається розробкою й застосуванням методів знаходження оптимальних рішень на основі математичного моделювання у різних галузях цілеспрямованої людської діяльності. Математичні методи ДО та їх класифікація. Зв'язок ДО з системним аналізом, теорією управління, теорією ігор, теорією оптимальних рішень, теорією масового обслуговування, теорією управління запасами, а також з методами штучного інтелекту. Приклади застосування методів ДО для кількісного обґрунтування прийняття рішень в економіці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисов К.И. Теория массового обслуживания. - М.: Наука, 2001.
2. Вентцель Е.С. Исследование операций: задачи, принципы, методология. – М.: Высшая школа, 2001.
3. Вітлінський В.В. Математичне програмування. –К.: КНЕУ, 2002.
4. Воробьев Н.Н. Теория игр для экономистов-кибернетиков. – М., 1985.
5. Гнеденко Б.Н., Коваленко И.Н. Введение в теорию массового обслуживания.- М.: Наука, 1988.
6. Зайченко Ю.П. Дослідження операцій. – К.: ЗАТ ВІПОЛ, 2001.
7. Замков О.О., Толстопятенко А.В., Черемных Ю.Н. Математические методы в экономике: Учебник. 2-е изд. – М.: МГУ им. М.В.Ломоносова, Издательство «Дело и Сервис», 1999.
8. Заруба В.Я., Витлинский В.В., Бурков В.Н., Новиков Д.А., Клебанова Т.С., Ковальчук К.Ф.,

- Вовк В.М., Черняк А.И. Экономическая кибернетика: Учебник. – Т.2. – Кн.2.: Методология прикладных исследований экономической кибернетики.- Донецк: ООО „Юго-Восток, Лтд”, 2007.
9. Згуровський М.З., Панкратова Н.Д. Основи системного аналізу. - К.: Видавнича група ВНУ, 2007.
  10. Карагодова О.О., Кігель В.Р., Рожок В.Д. Дослідження операцій. – К.:, 2007.
  11. Клейнрок Л. Теория массового обслуживания.- М. : Машиностроение, 1980.
  12. Мулен Э. Теория игр с примерами из математической экономики. – М., 1985.
  13. Федосеев В.В. Экономико-математические методы и прикладные модели. –М.: ЮНИТИ, 2000.
  14. Хэмди А. Таха. Введение в исследование операций. – М.: Вильямс, 2001.
  15. Черняк О.І., Федоренко І.К., Черноус Г.О., Карагодова О.О., Горбунов О.В. Дослідження операцій в економіці. - К.: Знання, 2007.
  16. Шиян А.А. Економічна кібернетика: вступ до моделювання соціальних та економічних систем: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007.
  17. Эддоус М., Стэнсфилд Р. Методы принятия решений. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997.
  18. Gibbons R. Game Theory for Applied Economists. – Princeton: Princeton University Press, 1992.

1.2. Економетричні методи аналізу та прогнозування в економіці

Множинна лінійна регресія. Фіктивні змінні. Проблема специфікації моделей. Моделі лінійної регресії з гетероскедастичними збуреннями. Моделі лінійної регресії з автокорельованими збуреннями. Виявлення автокореляції. Системи симультативних регресійних рівнянь. Моделі з розподіленими лагами. Моделі бінарного вибору. Моделі з панельними даними. Моделі для часових рядів. Визначення типу часового ряду: критерій Дікі – Фулера. Регресія у випадку тренд-стаціонарних змінних. Аналіз стаціонарних процесів. Нестаціонарні процеси. Процеси ARIMA. Прогнозування при зміні економічної ситуації. Моделі часових рядів зі змінною дисперсією. Векторні моделі авторегресії та корекції похибки. Комбінування прогнозів.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баженова О.В. Прикладна економетрика: Навчально-методичний комплекс. –К.: ТОВ «Видавництво «Сталь», 2013.
2. Бокс Дж., Дженкинс Г. Анализ временных рядов. Прогноз и управление. – М.: Мир, 1974.
3. Боровиков В.П., Ивченко Г.И. Прогнозирование в системе Statistica. - М.: 1999.
4. Геєць В.М., Черняк О.І., Ставицький А.В. та інші. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування (за ред Геєця В.М.) – 2 –ге вид., перероб. і доп., - Харків, ВД “ІНЖЕК”, 2009.
5. Грін В. Економетричний аналіз. (Green W. Econometric Analysis – New York: Macmillan, 2000) (Переклад і наукова редакція О.В.Комашко, передмова О.І.Черняка). – К.: Основи, 2005.
6. Доугерти К. Введение в эконометрику. - М.: ИНФРА-М, 2001.
7. Єріна А.М. Статистичне моделювання та прогнозування. – К.: КНЕУ, 2001.
8. Конспект лекцій з магістерської спеціальності „Прикладна економіка”.Том II. Базові модулі : „Прикладна економетрика”, „Часові ряди”, „Економічна динаміка”: Навч.посіб. / О.В.Комашко, А.В. Ставицький, О.І.Ляшенко та інші; Під ред.О.І.Черняка. – Донецьк: ДонНУ, 2004.
9. Комашко О.В. Практикум з прогнозування. -К.: РВВ КІЕМБСС, 2000.
10. Лук’яненко І.Г., Краснікова Л.І. Економетрика: Підручник. – К.: „Знання”, КОО, 1998.
11. Лук’яненко І.Г., Городніченко Ю.О. Сучасні економетричні методи у фінансах. Навчальний посібник. –К.: Літера ЛТД, 2002.
12. Харламова Г.О., Черняк О.І. Прикладна економетрика: Навчальний посібник. –К.:ДКС Центр, 2011.
13. Холден К., Піл Д., Томпсон Дж. Економічне прогнозування. Вступ. (Переклад О.В.

Комашко). К.: "Інформтехніка", 1996.

14. Черняк О.І., Ставицький А.В. Динамічна економетрика. –К.:КВІЦ, 2000.

15. Черняк О.І., Комашко О.В., Ставицький А.В., Баженова О.В. Економетрика: Підручник – К.: ВПЦ "Київський університет", 2010.

16. Черняк О.І., Ставицький А.В., Баженова О.В., Шебаніна О.В. Економетрика: Підручник / За ред. О.І.Черняка. – 2-ге вид., перероб. та доп. –Миколаїв: МНАУ, 2015.

17. Черняк О.І., Харламова Г.О., Слушаєнко Н.В. Практикум з економетрики: Навчальний посібник. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2013.

18. Hill C., Griffiths W.E., Lim G.C. Principles of Econometrics, 4th edition, Wiley, 2011. - 758p.

19. Verbeek M. A Guide to Modern Econometrics, 2nd edition, John Wiley & Sons, 2004. – 429p.

20. Wooldridge J. M. Introductory Econometrics: A Modern Approach, South-Western College Publishing, 2008. – 865p.

Модуль 2. Математичне моделювання економіки

2.1. Моделювання мікроекономічних процесів

Модель індивіда-споживача. Стан рівноваги. Ефекти доходу і заміщення за Є. Слуцьким. Ефекти доходу і заміщення за Дж. Хіксом. Рівняння Є. Слуцького. Вплив зміни доходу на попит. Крива Енджела. Моделювання діяльності фірм. Типи ринкових структур. Показники концентрації ринку: коефіцієнт концентрації ринку, індекс Герфіндаля, індекс Лернера. Домінуюча фірма та причини її існування. Моделі ринку з домінуючою фірмою. Моделювання та аналіз зовнішніх ефектів. Шляхи корекції неспроможності ринку. Моделювання на ринках асиметричної інформації. Асиметрія у трудових відносинах. Економічна теорія злочинів. Модель А.Ерліха. Міжчасовий вибір і поведінка злочинця. Модель Р.Саха. Оптимізація рівня злочинності. Моделювання ринків факторів виробництва. Моделювання податкової політики. Модель ухилення від податків. Аукціони, їх види, моделювання. Мікроекономічне моделювання зовнішньої торгівлі. Нова торговельна теорія П.Кругмана. Динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги при мікроекономічному моделюванні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базилевич В.Д., Ігнатюк А.І., Слухай С.В. Мікроекономіка : Підручник /За ред. В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2007.

2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Ігнатюк А.І., Слухай С.В. Практикум з мікроекономіки: навчальний посібник / За ред.В.Д.Базилевича – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008.

3. Бакаєв О.О., Карагодова О.О., Кутах Ю.О. Основи мікроекономіки. – К.: КУЕТТ, 2004.

4. Веріан Гел Р. Мікроекономіка: проміжний рівень. Сучасний підхід: Підручник. – 6-те вид. — К. : Видавництво "Лібра", 2006.

5. Залов А.О. Мікроекономіка, Курс лекцій: Навч. посібник. – К.: Знання, 2000.

6. Краснікова Л.І., Лук'яненко І.Г. Практикум з мікроекономіки: тести, проблем. ситуації, вправи: Навч. посіб. – К.: 2005.

7. Нуреев Р.М. Курс микроэкономии: Учебник для вузов. – 2-е изд., изм. – М.: Норма, 2001. – 572 с.

8. Семюелсон П., Нордгауз В. Мікроекономіка. - К.: Основи, 1998.

9. Симкина Л.Г., Корнейчук Б.В. Микроэкономика – СПб.: Питер, 2002.

10. Слуцький Є. Визнання. Творча спадщина з погляду сучасності / За ред. В.Д.Базилевича. –К.: Знання, 2007.

11. Тарасевич Л.С., Гребенников П.И., Леусский А.И. Микроэкономика: Учебник. – М.: Юрайт-Издат, 2003.

2.2. Моделювання макроекономічних процесів

Рахунки національного доходу. Кейнсіанські моделі сукупного попиту. Компромiс між інфляцією та безробіттям. Моделі економічного зростання. Теорія реальних ділових циклів. Динамічні стохастичні моделі загальної рівноваги. Споживання та міжчасова оптимізація в умовах визначеності та невизначеності. Модель інвестицій з урахуванням видатків на облаштування, q-теорія Тобіна. Теорії безробіття. Контрактний підхід до теорії безробіття. Моделі ефективної заробітної плати. Інфляція та сеньйораж. Бюджетні дефіцити та фіскальна політика.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев А.А., Алексеев Д.А. Практичні моделі макроекономіки: Монографія . – К.: Наукова думка, 2006.
2. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Навчальний посібник. – Вид. 2-ге, доп. - К.: Атіка, 2009.
3. Вітлінський В.В. Моделювання економіки. Навчальний посібник. -К.: КНЕУ, 2003.
4. Костіна Н.І., Алексеев А.А., Мельник П.В. Моделювання фінансів. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2002.
5. Макроекономіка: Підручник /За ред. В.Д.Базилевича. – 2–ге вид. –К.: Знання, 2005.
6. Манків Г.. Макроекономіка. – К.: Основи, 2000.
7. Barro R., Sala-i-Martin X. Economic growth. McGrawHill. 1995.
8. Математические модели трансформационной экономики / Клебанова Т.С., Раевнева Е.В. и др.- Харьков: ИД „ИНЖЕК”, 2004.
9. Порожня В.М. Моделювання економіки. – Запоріжжя: ЗДІА, 2001.
10. Трояновский В.М. Математическое моделирование в менеджменте. Учебное пособие. – М.: Русская деловая литература, 1999.
11. Шикин Е.В., Чхартишвили А.Г. Математические методы и модели в управлении. Учебное пособие. – М.: Дело, 2000.
12. Клебанова Т.С., Черняк О.І., Кизим М.О., Раевнева О.В. та інші. Математичні методи і моделі ринкової економіки: Навчальний посібник. –Харків : ВД „ИНЖЕК”, 2010.
13. Romer D. Advanced macroeconomics. - McGraw Hill, 2012.
14. Dotsey M. DSGE Models and Their Use in Monetary Policy. Business Review, Q2, 2013. Retrieved from: www.philadelphiafed.org
15. Obstfeld M., Rogoff K. The Intertemporal Approach to the Current Account. Handbook of International Economics Edited by G.Grossman and K.Rogoff, Elsevier Science, 1995, vol.III, p. 1731-1799.
16. Persson, T., Tabellini, G. Political Economy in Macroeconomics. - Cambridge:The MIT Press, 2000.
17. Ostry J. D., Ghosh A. R., Habermeier K., Chamon M., Qureshi M. S., Reinhardt D.B.S. Capital Inflows: The Role of Controls. - IMF Staff Position Note SPN/10/04; February 19, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2010/spn1004.pdf>
18. Бурда М., Виплош Ч. Макроекономіка: європейський контекст / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998.

2.3. Моделювання економіки в умовах ризику та невизначеності

Ризик та невизначеність в економіці. Ідентифікація ризиків. Класифікація ризиків. Систематичний та несистематичний ризик. Методи аналізу економічних ризиків: статистичний, аналоговий, експертний, чутливості, сценарний, Монте-Карло. Чотири концептуальних підходи до вимірювання ризиків: збитки у несприятливій ситуації, варіативність показників, ступінь реагування на зміни, премія за ризик. Ставлення до ризику: схильність, несхильність, нейтральність.

Аксиоми раціонального вибору в умовах невизначеності та теорія сподіваної корисності. Вигляд функцій корисності. Коефіцієнт Арроу – Пратта та вираз премії за ризик. Прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності. Методи зниження ризику: диверсифікація, внутрішнє та зовнішнє страхування, створення запасів та резервів, здобуття додаткової інформації, хеджування.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві. – К.: КНЕУ, 2004.
2. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком. – К.: КНЕУ, 2000.
3. Гигеренцер Г. Понимать риски. Как выбирать правильный путь. – М.: КоЛибри, Азбука-Аттикус, 2015.
4. Камінський А.Б. Економічний ризик та методи його вимірювання. Навчальний посібник. - К.: Видавничий дім “Козаки”, 2002.
5. Камінський А.Б. Моделювання фінансових ринків: Монографія. - К.: ВПЦ „Київський університет”, 2006.
6. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання: Навчальний посібник. – Одеса, 2011.
7. Лобанов А., Чугунов А. Энциклопедия финансового риск-менеджмента. - Альпина Бизнес Букс, 2009.
8. Цінні папери: Підручник / за ред. В.Д.Базилевича. –К.: Знання, 2011
9. Crouhy M., Galai D. The Essential of Risk Management (Second Ed.).- McGraw Hill Education, 2014.
10. Elton E., Gruber M. Brown S., Goetzmann W. Modern Portfolio Theory and Investment Analysis, 9th edition. - New York: John Wiley & Sons, 2014.
11. Fischhoff B., Kadvanj J. Risk: A Very Short Introduction.- Oxford University Press, 2011.
12. Kaminsky A.B. Portfolio Management. - Kyiv: Znannia, 2015.
13. Pfaff B. Financial Risk Modelling and Portfolio Optimization with R. - New York: John Wiley & Sons, 2012.
14. Risk Culture and Effective Risk Governance. Ed. By Patricia Jackson: Incisive Media, 2014.
15. Zopounidis C., Galariotis E. Quantitative Financial Risk Management: Theory and Practice. - New York: John Wiley & Sons, 2015.

2.4. Моделі економічної динаміки

Лінійні моделі економічної динаміки. Моделювання ринків і економічних циклів. Моделі ринків з лагами і запасами. Модель економічного циклу Хікса. Одновимірні моделі динаміки випуску і доходу. Кейнсіанська динамічна модель. Моделювання динаміки національного доходу з екзогенною траєкторією споживання. Багатовимірні макромоделі. Динамічна модель Леонтєва. Нелінійні динамічні системи. Лінеаризація. Локальна стійкість. Теорема про лінеаризацію. Глобальні фазові портрети. Стійкість точок рівноваги. Стійкість за Ляпуновим. Асимптотична стійкість. Модель “хижак-жертва”. Консервативні системи. Граничні цикли в економічних системах. Теорія економічних циклів. Біфуркація Хопфа. Дослідження інвестиційних циклів. Хаотична динаміка в економіці.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лисенко Ю.Г., Петренко В.Л. и др. Экономическая динамика. - Донецк, 2000.
2. Занг В.Б. Синергетическая экономика. – М.: 1999.

3. Конспект лекцій з магістерської спеціальності „Прикладна економіка”. Том II. Базові модулі: „Прикладна економетрика”, „Часові ряди”, „Економічна динаміка”: Навч. посіб. / О.В. Комашко, А.В. Ставицький, О.І. Ляшенко та інші; Під ред. О.І. Черняка. – Донецьк: ДонНУ, 2004.
4. Ляшенко О.І. Математичне моделювання динаміки відкритої економіки. Монографія. – Рівне: Волинські обереги, 2005.
5. Черняк О.І., Захарченко П.В., Клебанова Т.С. Теорія хаосу в економіці: Підручник. – Бердянськ, 2014.
6. Моделирование экономической динамики: Учебное пособие / Клебанова Т. С., Дубровина Н. А., Полякова О. Ю., Раевнева Е. В., Милов А. В., Сергиенко Е. А.— 2-е изд., стереотип.— Х.: Издательский Дом «ИНЖЭК», 2005.- 244 с.
7. Shone R. Economic Dynamics. Phase Diagrams and Their Economic Application. - Cambridge University Press, 2002.
8. Medio A., Lines M. Nonlinear Dynamics: A Primer. - Cambridge University Press, 2003.
9. Vialar T. Complex and Chaotic Nonlinear Dynamics. Advances in Economics and Finance, Mathematics and Statistics. - Springer-Verlag, 2009.
10. Stachurski J. Economic Dynamics. Theory and Computation. - The MIT Press, 2009.

2.5. Моделювання економічної безпеки

Моделювання економічної безпеки на макро- і мезорівнях. Основні загрози економічній безпеці держави. Система критеріїв і показників економічної безпеки держави. Моделювання складових підсистем економічної безпеки держави. Моделі та методи визначення інтегрального показника рівня економічної безпеки держави. Моделювання економічної безпеки регіону. Моделювання економічної безпеки на мікрорівні. Моделі та методи визначення інтегрального показника рівня економічної безпеки підприємства.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баженова О.В. Course Guide in “ Modelling of Social-Economic Security” for undergraduate students in the area of training “Economics and Entrepreneurship” (major course “Economic Cybernetics”).- К.: 2014.
2. Геєць В.М., Кизим М.О., Клебанова Т.С., Черняк О.І., Баженова О.В. та інші. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: Монографія / За ред. В.М.Гейця. - Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2006.
3. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення. – К.: ДП “Укрархбудінформ”. – 2001.
4. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика. - К.: Знання, 2004.
5. Мунтіян В. І. Економічна безпека України. – К. КВІЦ, 1999.
6. Пономаренко В.С., Клебанова Т.С., Чернова Н.Л. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование: Монография. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2004.
7. Черняк О.І., Ставицький А.В. Методика визначення зовнішньоекономічної безпеки України // Экономическая безопасность, разведка и контрразведка. – 2002. - №1(1). - с.3-7.
8. Черняк О.І., Баженова О.В. Застосування коінтеграції та векторної моделі корекції похибки до аналізу, моделювання та прогнозування соціальної безпеки України // Економічна кібернетика, 2004. - №1-2 (25-26). - с.21-26.
9. Milesi-Ferretti G.M., Razin A. Sustainability of Persistent Current Account Deficits // NBER Working Paper. – 1996. – № 5467.
10. Ligon, E., Schechter L. Measuring Vulnerability //Economic Journal. - 2003. - 113(486). – С.95-С.102.
11. Osberg, L., Sharpe A. How Should We Measure The ‘Economic’ Aspects Of Well-Being? // Review of Income and Wealth. - 2005. - 51(2). – с.311-336.

Модуль 3. Інформаційні технології в економіці

3.1. Інформаційні системи в економіці

Характеристика розвитку та використання інформаційних технологій та інформаційних систем в управлінні економікою України. Роль процесів інформатизації при переході до інформаційного суспільства. Інформаційні ресурси підприємства, джерела формування. Управління інформаційними ресурсами. Тенденції ринку програмних продуктів для бізнесу. Сутність процесного підходу до управління бізнесом. Класифікація автоматизованих інформаційних систем для управління бізнесом. Концепція сервісно-орієнтованої архітектури інформаційної системи. Принципи сервісно-орієнтованої архітектури. Технології "хмарні обчислення" для підприємств малого та середнього бізнесу. Основні модулі системи SAP ERP (R/3). ERP-система Oracle Applications.

Рекомендована література

1. Алексеев А.А., Костіна Н.І., Кононець О.Я. Фінансово-економічні експертні системи. – К.: Видавничий дім „Скарби”, 2004.
2. Інформаційні системи в економіці : навчальний посібник / В.С. Пономаренко, І.О. Золотарьова, Р.К. Бутова та ін. – Х.: Вид ХНЕУ, 2011.
3. Косинський В.І., Швець О.Ф. Сучасні інформаційні технології: Навчальний посібник. 2-ге вид. – К.: Знання, 2012.
4. Маслов В.П. Інформаційні системи і технології в економіці. – К.: СЛОВО, 2003.
5. Плєскач В.Л., Рогушина Ю.В., Кустова Н.П. Інформаційні технології та системи. – К.: „КНИГА”, 2004.
6. Плєскач В.Л., Затонацька Т.Г. Інформаційні системи і технології на підприємствах: Підручник. – К.: Знання, 2011.
7. Ситник В.Ф. та інші. Основи інформаційних систем: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2001.
8. Черняк О.І., Ставицький А.В., Черноус Г.О. Системи обробки економічної інформації. Підручник. –К.: Знання, 2006.
9. Черняк О.І., Захарченко П.В. Інтелектуальний аналіз даних. Підручник. –К.: Знання, 2014.
10. Проактивне управління соціально-економічними системами на основі інтелектуального аналізу даних. Методологія і моделі: монографія / Г. О. Черноус. – К. : Київ. ун-т, 2014.

3.2. Системи підтримки прийняття рішень

Розвиток і запровадження систем підтримки прийняття рішень (СППР). Базові компоненти СППР. Класифікація СППР. Створення, впровадження та оцінювання СППР. Формалізація вибору рішень. Багатокритеріальна оптимізація. Аналіз рішень через набір показників. Вербальний аналіз рішень. Прийняття рішень в умовах невизначеності та ризику. Засоби штучного інтелекту в СППР. Системи підтримки прийняття рішень на основі сховищ даних та OLAP-технологій. Групові СППР. Виконавчі інформаційні системи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кини Р.Л., Райфа Х. Принятие решений при многих критериях: предпочтения и замещения. - М.: Радио и связь, 1981.
2. Ларичев О.И. Теория и методы принятия решений, а также хроника событий в Волшебных странах. – М.: Логос, 2003.

3. Ситник В.Ф. Системи підтримки прийняття рішень – К.: КНЕУ, 2004.
4. Черняк О.І., Ставицький А.В., Чорноус Г.О. Системи обробки економічної інформації. Підручник. –К.: Знання, 2006.
5. Черняк О.І., Захарченко П.В. Інтелектуальний аналіз даних. Підручник. –К.: Знання, 2014.
6. Чорноус Г.О. Проактивне управління соціально-економічними системами на основі інтелектуального аналізу даних: методологія і моделі: Монографія.- К.: ВПЦ «Київський університет», 2014.
7. Эддоус М., Стэнсфилд Р. Методы принятия решений. – М.:ЮНИТИ, 1997.

3.3. Електронна комерція

Електронна комерція в структурі світової торгівлі. Правове регулювання електронної торгівлі на світовому та локальних ринках. Організаційно-економічні моделі електронної комерції. Вплив економічного спаду в Україні на розвиток моделей ринку е-комерції. Перспективи розвитку моделей е-комерції (B2B, G2B, B2C) в Україні. Технології хмарних обчислень для забезпечення діяльності учасників електронної комерції. Види хмар та особливості їх реалізації. Електронні платіжні системи в електронній комерції. Особливості структури світового та українського ринку електронних платіжних систем. Програмне забезпечення електронної комерції. Маркетингові інструменти в системі електронної комерції. Сучасні методи захисту інформації в електронній комерції. Інструменти державного регулювання електронної комерції. Державні електронні закупівлі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Baer J. The Now Revolution: 7 Shifts to Make Your Business Faster, Smarter, and More Social . - New York: John Wiley & Sons, 2011.
2. Chiu C. M. et al. Understanding customers' repeat purchase intentions in B2C e-commerce: the roles of utilitarian value, hedonic value and perceived risk // Information Systems Journal. – 2014. – Т. 24. – №. 1. – С. 85-114.
3. Eastern Europe E-Commerce Report 2014. - yStats.com GmbH & Co. KG, 2014.
4. E-commerce and Development Report, 2014: Overview // UNCTAD. – New York; Geneva: UN, 2014.
5. Директива Европейского парламента и Совета 2000/31/ЕС «О некоторых правовых аспектах услуг информационного общества и, в частности, электронной торговли на внутреннем рынке» от 08.06.2000 (официальный перевод) [Электронный ресурс] / Официальный веб-портал Верховной Рады Украины. - Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_224
6. Закон України «Про електронну комерцію» – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
7. Меджибовська Н.С. Електронна комерція. - К.: ІДНЛ, 2009. - 384 с.
8. Плєскач В.Л., Затонацька Т.Г Електронна комерція: Підручник. – К.: Знання, 2006.
9. Електронна комерція. – К.: Знання, 2007. Електронний онтологічний підручник (2015 р.) http://ontology.inhost.com.ua/index.php?graph_uid=1874
10. Эймор Д. Электронный бизнес: эволюция и/или революция: Пер. с англ. — М.: СПб: Издат. дом «Вильямс», 2001.
11. Юдін О. М., Макарова М.В., Лавренюк Р.М. Системи електронної комерції: створення, просування і розвиток : монографія. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011.
12. Юдін О.К. Нормативно-правові аспекти використання хмарних технологій / О.К.Юдін // Наукоємні технології, 2014. № 3 (23) - С.303-307.